

Ц 17017.1

959

VII. 7058

578.

L. II. 135

Az Magyar Penzről.

Egy Magyar forintb all száz
Penzbul fél forint so Penz
Az Magyarul

Egy Magyar Mázály vagyó
120 font fél Mazaban 60 font
Negyedrés mazab 30 font. &c.

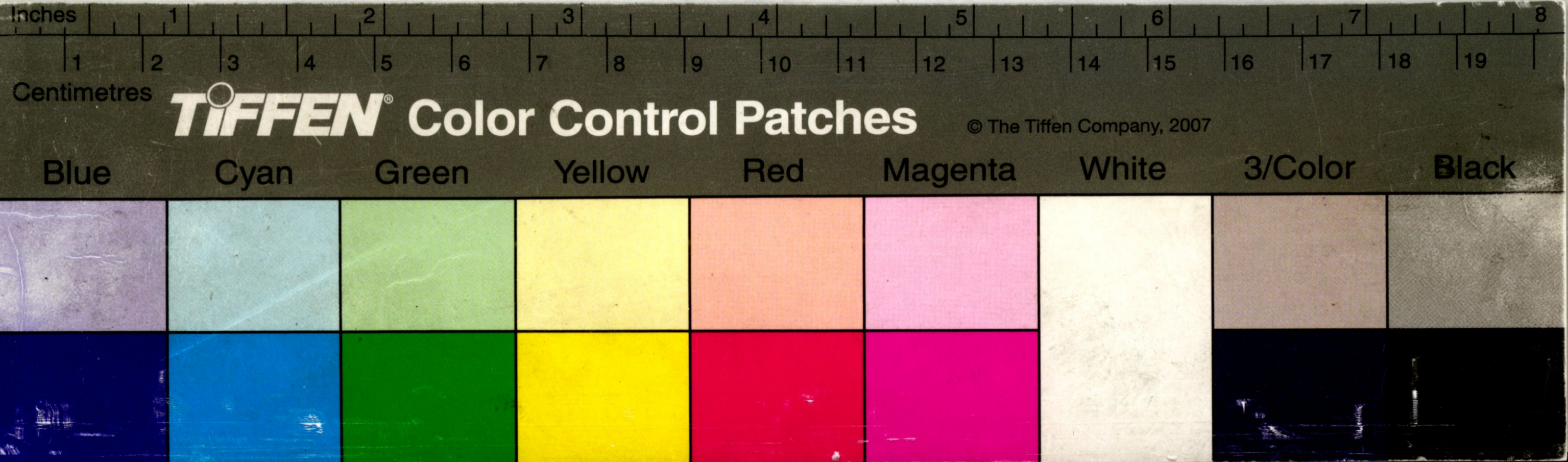
Az Fonturól

Egy magyar font. 8. ferton
fél font, 4 ferton; Negyedrés
font 2 ferton &c. Itm Egy
ferton 96 n. h. 3. 4; fél ferton
48 n. hebekbül allo &c
Az Nem. t Penzről.

8; Nem. t forint 80 Magyar
Penz; a vagy. 60. crajczar fél
Nemet forintb vagyón 4. Penz.

Az Nem. t Masarul.
Egy Nem. t Masaly vagyón 100

Font fel Masabz 50 font
Az Nemet forintrul
Egy Nemet forintb vagyon
32 lott fel N.m.t forintb;
16 lot Egy negyed r.fz forint
ban - 4 - lot
Az Baal Pofitorul
Egy Daalban vagyon 25 vég
Pofto, egy Végb 25 vagy 24
sing n.ha kezeftbis m.m.
elotte 28 singis Lot egy
Zegb
Obla ko thnisk Dni kott
gi Pakfi. pt. Lgy
Propia 1742.
KK. 734
M. 1058

456 42 17. 1058
ARITHMETI-
K A N A K;

avagy
Az Számlálásnak és Speciefi-
nek rövid Magyar Regulák-
ban foglaltatott Mester-

sege.

Taliter

Disponente Franc. Tolv: Menyöi, Gyón-
gyófini. An: 1674.

12. Decemb,

Liber I. Sec. I. Parah. 1742.

DEBRECZENBEN.

Nyomtat: Karancsi György
által. MDCC LXXV.

17. 1058

ARITHMETIC;
K A N A K;

du agy

Az Számlálásnak öt Speciei-
nek rövid Magyar Regulák-
ban foglaltatott Mester.

scg.

Tablitz

Disponente Franc. Telv: Menyöi, Gyón-
gyöfini. An: 1674.

12. Decemb.

12. Decemb.
Liber J. L. J. L. Parah. 1739.

DEBRECZENBEN.

Nyomtat: Karancs György

álcal. CIO IEC LXXV.

1810217

Tabula Cæbelis.

2.

2—4
3—6
4—8
5—10
6—12
7—14
8—16
9—18

3.

3—9
4—12
5—15
6—18
7—21
8—24
9—27

4.

4—16
5—20
6—24
7—28
8—32
9—36

5.

5—25
6—30
7—35
8—40
9—45

6.

6—36
7—42
8—48
9—54

7.

7—49
8—56
9—63

8.

8—64
9—72

9.

9—81
10—90

NB. Ez táblácskának az multiplicationba volna helyes lévén,
lycs; de minden speciesekben szükséges elől.

Elogium Diodori in Arithmetica
Qui compages rerum numerandarum
rot parum & ab ipsis differit brutis.

AI ANLO LEVELECSKE.

Tiszteltes és tudos Ferfiának,

HALASZI MATYAS

Uramnak, az j. Berényi Reformata
Ecclesianak érdemes lelki Pásztorának.
és

KISZTEI S PETER

Uramnak, az Gyöngyösi Reforma-
ta Scholanak tudos és serény Directo-
rának.

Ismét,

Nemes és Nemzetes Ferfiának,

Losonc várasának jó hírű s' nevű
lakosinak, Nemzetes,

~~**KIRALY MATYAS**~~

és

CANTOR GYÖRGY

Uramnak, békeiséget lltentől.

Tiszteltes és Tudos szemellyek,
hogy kegyelmeteknek ez csekély, és
vekony dispositiocskát commendálom
s' ajánlom, sok szép helyes és rendes
ckait számlálhatnám; mellyeket mind-
azáltal (ver. caus.) elmulatván, kegyel-
meteket alázatosan kérem, vegye jó
neven ez nagy affectusból származott
jó akaratomat. **A 2** Továb-

Továbbá, kegyelmeteknek-is emle-
keztet hogy praefigaltam N. N. Ura-
im ezen munkácskában, vadnak erreis
fundamentum osokok. ugyan-is, kegyel-
meknek szerelmes gyermeki s' rajza-
ti, N. es N. Király György, és iffiu Can-
tor György az Gyöngyösi Ref: Eccl:
kezem alá ajánlattatván, kegyelmetek-
nek mind annak előtte, s' mind annak
utánna hozzámvaló jó akarattját, s'
indulatját sok izben láttam s' percipi-
altam. Vegye annakokáért kegyelme-
tek is N. es N. Uraim jó szivelezindu-
latból származó jó akaratomat.

*Isten dicsőségére, s' kegyelmek szolgál-
latyára még el M, T, F.*

Elöljáró

Ez munkácskának eleit meg olvasd
Ennek summáját hogy hamar meg
tudhatsz (: így legyen hasznosb:) és
sstan ezt úgy forgasd. No. no. fog
hozza

Elöljáró, és egyersmind az olvasáshoz való
levelecske.

I OI lehet az Bölcseségnek folyamati
és rendi közöt, igen szép, hasznos, és
gyönyörköttető legyen az Arithmeti-
ca, mind az Scholákban, mind az kül-
ső Társaságban. Mind azonáltal mi
Magyarok, (a' mint hogy egyebekben is
igen tudatlanok vagyunk nagyobb részre) az
Bölcseségnek ebbeli részét és ágát, csak
kevésben tanuljuk és tudjuk. Az
kik tanuljuk is pedig, nagyobb rész-
ről csak valami elmulando mutogatásokból
experialunk valamit benne, és annál ke-
vésbé tanna Regulák, s' Memorizálók
lévén fellőle, emigy amugy tanult Me-
morizálók ismét oly könnyen el fe-
lejtjük az mint tanultuk. Ha mit pedig
el nem felejtünk is az meg tanult Me-
morizálók, az vétkes observatiók (m-
veljöl meg próbált, tot Regulák nélkül való)
meg csálnak bennünket. Innét vagyon
leggyakrabban, hogy ugyanazon egy
materia körül exercealván magokat az
Tyro Arithmetisták, külön módon la-
borálnak ugyan azon egy materiát vi-
tiosé

tiósé, és el nem tudgyák igazítani az
pert: mert nincsen Regula az melyhez
mértékelnek munkajokat. Így lévén
az dolog, az Gyöngyösi Ref. Scho-
lának épületre (elakarván tartoztatni az
fellyeb említett fogyafozásokat) disponáltatot
vala ez rövid, és világos Magyar Regu-
lákbul, s' observatiókbul. álla munkácska,
mellyet a' tanulok pennával loktak
volt excipialni s' leírni. El telvén azért
végezeire hivatalom szerent való időm
az G. Ref. Scholában, neműnemű
dolgoknak végben vitelére vöttem u-
at fel hazámban, ez munkácskátis ma-
gammal hordozván; valaholot scholai
emberséges, tudos iffiak eleiben aka-
dot, mindenűt igen nagy kedvessé-
gel látták, olvasták, és a' kinek hol-
modgya volt benne, pennávalis exci-
piálta. Még térvén utamrul, érkeztem
amaz sok szép virtusokkal fénylő, ekes-
kedő Debreczeni Scholában, jun. 29.
A. 1675. az holot jo akaroimmal. Ba-
ratim Uraimmal szemben lévén, egy-
nehányan ő kegyelmek igen kértek, s'
joyallották is, hogy a' gyengéknek ked-
vekért

vékért ez munkácskát tennők közön-
ségessé; prælum alá bocsátván. Ezek-
től viseltetvén, fordultam Karancsi U-
ramhoz, Nemes Debreczen Váraisá-
nak Typographusához, ő kegyelmeis
igen jó szível fogván, prælum alá tenni
kész lőtt mindgyárt. jun. 30.

Annakutánna, Tiszteletes Professor
Uraméknak, Tisz: MARTONFALVI
GYÖRGY, és SZILAGYI MARTON
Uraméknak is mutatván ez *Dispositioes*-
kát, ő kegyelmek is jóvállották, hogy
legyen közönségessé. Ilyen alkalma-
sággal lőtt azért ennek *evulgátatása*.
Vagyon pedig ez disponálva magya-
rul, hogy mindenek valakik magyarul
tudnak olvasni, az *Arithmetica* akarják
tanulni, hasznát vehessék, ha mi pedig
nehol vagyon *sermone latino* az szükség-
től viseltetvén eset. Azonban, oly vi-
lágoosan s' rendelsen, hogy (*Abst. arro-*
gantia dicto) nem alitok oly tanulni igye-
kező elmét, mely leg fellyeb két vagy
három hetek alatt, *de puncto ad punctum*
meg nem tanulhattya innét, valamel-
lyek szükségesebbek az *Arithmetica*ban.

Ezt pedig meg kell tudni, hogy ez *Dispositi*o-
*sc*kában nincsenek az Arithmeti-
cának minden játékos és trefas ága bu-
gai előnkben adva, (mellyek is ez öt specie-
sek közüljólnak) úgy mint: *Regula Bursalis*
societatis, &c. és földnek, vagy akarmé-
*Mathematicè corporis Quantitas*nak mérsék-
lésének Mérsége, hanem csak szin-
tén az öt specielek vadsnak itt exhibéal-
va, úgy mint: *Numeratio*, *additio*, *sub-*
tractio, *multiplicatio*, és *divisio*, mel-
lyekkel mindenféle dolgainkat végben-
vihetjük, mind a' Sz. Irás körül; (u-
gyanis az *Biblia*banis gyakor helyeken szám-
oltatnak, esztendők, hónapok, napok, hetek,
évek, *Angyalok* &c.) mind az külső ke-
reskedésben, úgy mint: adásban, vé-
vésben, cserélésben, osztásban, &c.

Mind ezek így lévén, láttuk az A-
ritmeticanak sokszép hasznait, és gyö-
nyörköttestét, (mellyekben talám ez
*Dispositi*o-*sc*kának - i. vagyis valami része)
mélto azért, hogy a' Tanuló iffiak
az Arithmetica-val is ékecsék elméje-
ket. Tudva legyen pedig az minden
tanulóknál, hogy ez *Disciplina* körül
való se.

Kövekeznek az Debr. fényes Scho-
lának, egynehány tudos, lakosinak jó an-
karsbul lött versei, Rhythmusi.

Lector, Arithmeticæ si vis mysteria nosse,
Hic Liber esto tui Duxque Comesque viae.
Hoc tibi longarum pandens perplexa viarum,
Pervia plausibili dexteritate facit.
Maeste tuo FRANCISCE manent sua dona labori!
Consequeris studio premia digna tuo.
Docto. ac Erudito. Inveni, D. Fran.
Menyöi, hoc opus Arithmeticum boni
publici ergò edenti, honoris & amoris
gratiâ, lato apposuit calamo, IO H.
Kocsi S. D. Sen

AZ Isten bölcs teremtele,
Tötte volt Adámost bölcsé;
De Adámnak el esé,
Ettül ötet üresité.
Rolla ránk-is el árada,
Az elmének nagy homálya;
De az Istennek jóvolta,
Ez hibát meg orvosolta.
Mert rendelt Mesterségeket,
Mellyekkel mi elménket
Fényesítének. Ez könyvet
Számlálni ezekhez lehet.
Azért kinek chez kedved

Van,

Van, Olvasni ne resteljed,
Hasznát bővön még érezhed,
Ha olvasod. Isten veled.

*Irtá Almási Mihály ez/zámveté/nek Me-
stervségét hazája közönséges jóvára ki e-
vesztő M. Ferencznek, mint régi kedves
Barátja Urának. C.—S. Sch. Deb.*

S Zámvetésre,
S' Mestersegre
Magadat ki el szántad;
Lővel ide,
Mint nap fényre
Nem kell ide vezető,
Szép modokkal,
Regulákkal
Előtted utat nyit ő.
Ha olvasod,
Meg próbálod,
Hogy nincsen itt kivető.
Azért forgasd,
El se mulasd,
Míg vagy virág korodban
Hogy kedvelség,
Nagy tisztesség,
Adások mindenektől.

Gyöngyösi S. István Debr. Sch. Alum.

Ag

(szüle)

1. 10. 17

Születése földében lévő Ref. Sch. ennek
előtte való böcsületes Præceptorának M,
Ferencznek, jószível adjiciálta.

6. Non. Iul.

Honori D. Authoris, & exi-
stimationi libelli

A kik nyereségért nagy földet béjárnak,
s Fáradságok után jövedelmet várnak,
Tudom nem örülnék a pusztító kárnak,
Hanem bő proventust erszényekben zárnak.

Azért ha akarják el kerülni az kárt;

A mely erszényeknek felette sokat árt

(márt)

Ez könyvet megvegyék mert ez minden kár-
Dolgában igazgat, kit szíve nem is várt.

Ez számvelő könyvén kézen legyen a bér;

Mindenféle Tőse mert ezzel sokat ér;

Két mindazáltal a Praes igen kér,

Néki is adassék egy, avagy két tallér.

Valaki elvafod leggy is akarja:

Mert örömet szolgált ez könyvnek írója,

Ennek utánna is ha litten akarja

Néked használhasson elméje s pennája.

Gratanter canebat IO H S Kecskeméti,

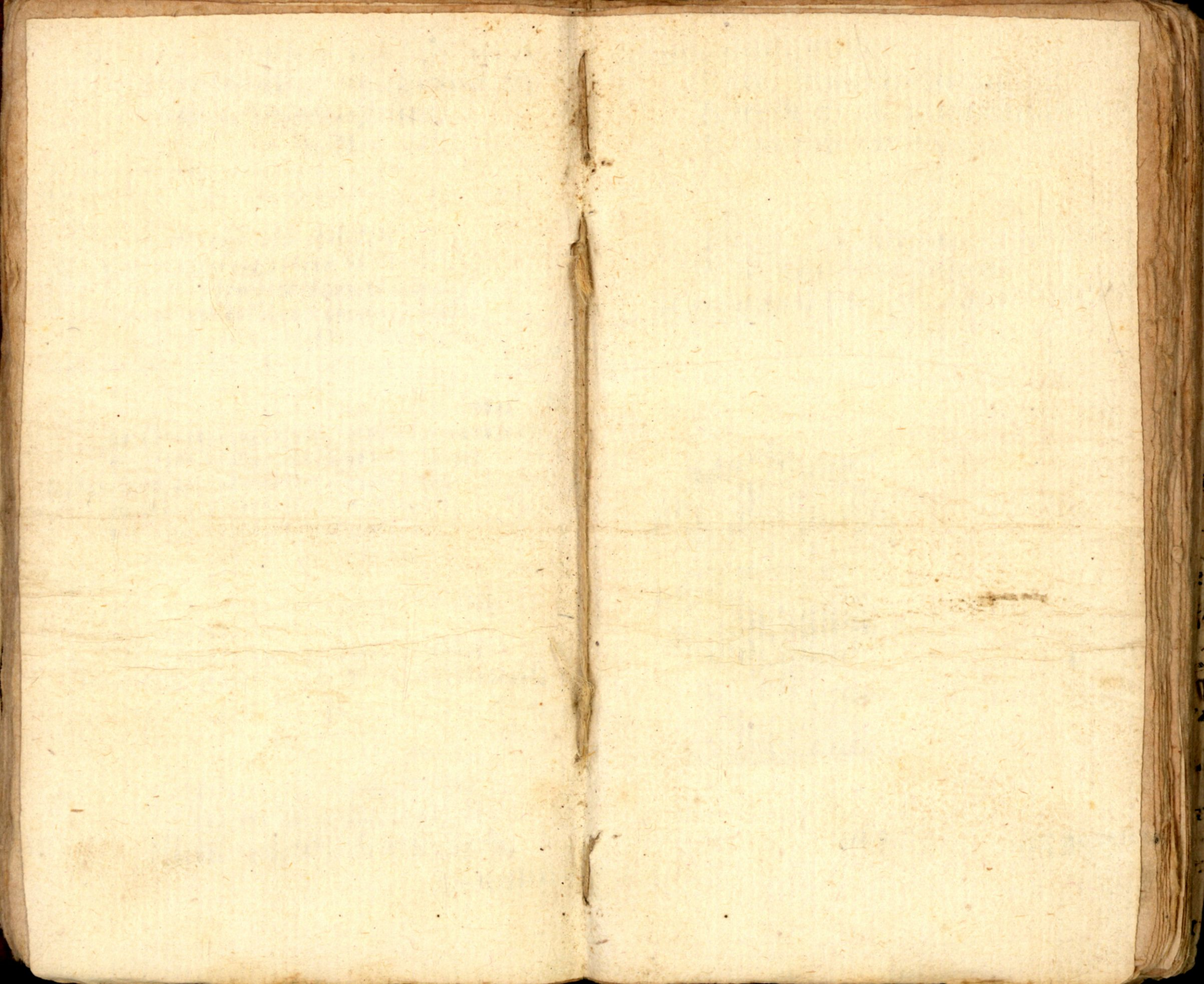
Austr. Sch. Debr. Al. & p. t. Poë Pra.

Mint Cyprus úgy ilatoznak,
Hasznos iroi munkáknak,
Az kik ha meg halándanak,
Hírek mindennél maradnak.

Ez munka

Ez munkának Authora,
 Kezét fordítván írásra,
 Nézvén mindennek hasznára,
 Ily munkát ada világra.
 Mely munkában jó olvasó,
 Szép hasznáért légy olvasó,
 Hogy read származzék lok jó,
 Vegyed faventi animo.
 Ita applaudit G E O R. P. Szelei Ill. Sch^o
 Debr. Civis.

Ez munkában való Rende

- I. Definiálva vadnak az Speciesek az magok czellyoktula' mit nekünk előnkben adnak, és a' mire tanítanak.
- II. Annakutánna, mi kívántsák meg az Specielekben, rövideden a' tétetik a' Definitio után.
- III. Mindgyárt példák adatnak előnkben az le íratot és definiáltat specielül.
- IV. Regulák és observatiók következnek, mellyek is mind exemplumokkal illusztrálnak.
- V. Az mely Regulák magyarázatot kérvánnak, az alájok vetetiet példákbul, betűről betűre, szorulszora, mind meg mutatogattnak.

Az

Arithmeticanak leírásáról, e-
redetéről, és Speciesekre való osz-
lásáról.

Z Arithmetica sem-
mi nem egyéb; hanem
az számlálásnak igaz és jo Me-
stersége.

Ez izzo véssen eredetel, á Græco:
αριθμητική, h. e. á numerando. Innét
immár, αριθμητική, *Ars numerandi*.

Ez mi czélol fel tőtt Arithmeticanak,
öt Speciesivadnak: Numeratio, Ad-
ditio, &c.

Az Arithmetikában közönségesen meg-
kévántatik. I. Hogy legyen valamely ma-
teriaja az Arithmeticonak az mely körül mun-
kálkodgyek. II. Annak az materialnak bi-
zonyos Speciesre való applicatiása, vonatla-
tása. III. Azon az Speciesen igaz és jo ve-
ben vitettetése annak az materialnak.

ELSŐ SPECIES.

Numeratio, Számlálás.

A Z numeratio nem egyéb; hanem

az előnkben adatot számnak igaz le írása, és jó
kímondása. ut: 6 5 8 35. Itt meg kíván
talik. 1. Hogy az mely számot felté-
szünk czélol, azt igazán írjuk le. 1 1.
Hogy igazán enuncialyuk ugyan azon
számot. ut: 6 3 2 46. Ez hatvan három
ezer, és kétszáz negyven hat.

Az számlálásnak *elementum*i tízek, úgy
mint: 1—2—3—4—5—6—7—8—9
és 0. Ezeken fondálatik az egész *Arith-*
metica. Ezek. (*Omissis aliis divisionibus*)
1. *Vagy perse significansok*, magokban je-
lentők, ut: 1-2-3-4-5-6-7-8-9. 2. *Vagy*
consignificans, mással jelentő, úgy mint
az—0. Emezeket magokban jelentők-
nek nevezzük: mert magokban is va-
gyon azoknak jedző erejek, ut: ez 5
ötöt, ez 8 nyolczat jegyez csak magá-
ban is. Ezt 0. mondgyuk mással jelen-
tőknek: mert az czifrák akarmenyin íráf-
ának csak magok, de megis semmit sem
jelennek, ut: 00000. ez csak semmi;
mindazonáltal, ha az magokban jelen-
tőknek utannok tetetnek, úgy mint
jobb felől, multiplicállyak azokat, ut:
50000.

Obserua.

Ebben

Ebben az Speciesben az elementum;
csak annyit télsen hogy szám, ut: 2
5. 6 &c. Az eggyes nem egyéb, ha-
nem job felől az végső, akar 1. 2. 3. 4. 5.
6. 8. 9. légyen az: mert nem azért mon-
gyuk eggyesnek, hogy mindenik csak
eggyet jelentene, (ut. 368 it az eggyes az
8) hanem azért: mert csak annyit je-
gyez amennyi az maga ereje szerént szo-
kot benne lenni *sine compositione*. Az
tizes, az végsőtől második: az százas, a'
harmadik az ezeres a' nyedik &c. ut: 63
65; Itt az eggyes, az 5, a' tizes, a' 6. &c.

Numerandi Regule.

I. Regula:

Jobb kézzül bal kézre számlálunk;
de balról ismét jobbra pronun-
cialunk.

Az az:

Hogy az előnkben adatot számnak
jedzést, és erejét igazán meg tudhaf-
suk, jobbrul balra mégyünk az számlá-
lásban, mint az Sidok, Chaldæusok,
(mely Chaldæusoktól mondgyak hogy
eredetet vő ez Disciplina, kik jobbrul
balra

balra irnak és olvasnak) még pedig im
 ezekkel az szokkal: *Prima per se; Secun-*
da per decem; tertia per centum; quarta per
mille significat. az az: az egyes csak
 annyi jelent amennyi magában külön
 tetetve szokot lenni; a' tízes annyi tí-
 zet; az száz az százat; és az ezeres
 annyi ezereket ad előnkbe, a' men-
 nyit magában *sine compositione* külön jed-
 zene. ut: 6 8 65. It az egyes, az 5. a'
 tízes, az 6. az száz, az 8. és az ezeres
 is az 6. NB. Az egyest. elsőnek is szok-
 tuk nevezni, de nem Romai, hanem Chaldaei
 módon, ut, 5 6 8. It az első, az 8. a' má-
 sodik, az 3. &c. Így vivén véghez
 az számlálást, a' számnak ki mondását
 cselekezzük már Romai módon, bal-
 rul jobbra, ut: 4 8 6 62. Ezt így mon-
 dom ki. Negyven nyolcz ezer, és hat-
 száz hatvan kettő. nem pedig így visz-
 sza, az mint számlálunk vala: huszon
 hat ezer, és hatszáz nyolczvan negy.

Observa.

Mikor az számlálás közben elvégezzünk
 egy Classist. (mely al három elementumokból)
 az következő rendet, kell kezdenünk az e-
 zereffent

balke- Százak Tíz- Egy-
 z 6- Jobb ke-
 negy- harmadik második Egy-
 z 6- Jobb ke-

NB. Ration: numerationis, egy Clas-
 sis Negy Elementumokból all ration-
 enunciationis három Elementumok-
 ból juxta Observation. m. &c.

Mikor Valamely kuralynak ig.n nagy
Summa Per. m.m. hogy n.m l. s. t. n.
Embernél Concupiscentiá s. elmi v. l. meg
fogmi ily. nkor Vagy Száz ér. l. r.,
vagy Milliokra kelleni szaggatni
Per subtraction. m. e. g. Az bulcs
Salamon az Urk Templomat ep-
sitá. - Eöztöt ugyan azon Tem-
plomra ennyi coronat, arany
alakat (: m. lly. k. közzul egy anut
Vagy keves. s. b. l. több. t. t. ott mint
a mi Aranyunk $13/695/380/80$
Ez nagy summat, s. ha bizony nincs
oly esz elme hogy tudgyab Con-
cupiscenti. distinct. a. r. t. ha aka-
rod elmeod. l. felirni szagasd Milliokra
a vagy száz Ez. r. l. r. ha ugyan sokra
t. l. is. Itm Augusty Caesar is az
ö veteren. k. mindz Est. ndob. f. r. t
vz 00000 ent Itm Carius tudós
Arthmeticus Archimid. s. Arthm. ti
cajat olvasvan azt írja hogy ha egy
er az utan vrnal. z. l. asisokat ha
azt földöl az egy r. l. enad is fo-
v. ny. t. megio több volna eme

zereken. Ugyan is, az ezeres más te-
kinetben lézen osztán akkor; mert az
eggyelnek képét viseli osztán akkor,
scilicet, *In numerandi non véro in enunci-
ando.* ut: 35. (628.) 230. Itt az első
Clasis, az 230. a' melyben, az Prima
per se az (6) Secunda per decem, az (3)
tertia per centum, az (2.) Quarta per
mille, az (8) Mas Clasisit akarvan már
számlálni, az eggyest kezdem ei a' nyol-
czon; mivel a' ki annak előtte vala e-
zeres, immár más tekintettel és respe-
ctussal edgyes. &c.

II. Reg.

Mikor az ezeres Classisok bővölködnek: az első ezereket; az második ezernyi ezereket, az harmadik, és annak utánna következő, ezer/zerte való ezernyi ezereket tesznek. juxta Reg.

Millia die primam: dies millena secundam:
Indè per. Es reliquas exprime ritè notas.
Magyarul.

216 Rend ezet: ezernyi lészen a másik:
Ezerferte valo onnet a többi legyen.

En Regulat így értesed.

Első rend ezer. az az: job felől a' má-

1/ ac f o o f o o c l a e d p o r o o d p o o f o o l
 o o f o o f o e p t o o d o o o / o o d p o o f o o o f o o o l o o o /
 o o o / o o o / o o o /

Sodik rend (NB. Elsőnek mondjuk, nem
 az végsőre nézve: mert úgy második lenne,
 hanem az ezerekre nézve) tizen csak
 ezereket, ut: 65. | 853. ez harvan öt-
 ezer, nyolczszáz ötvenhárom. az hol,
 az első rend, 65. NB. It ugyan nincsen
 az ezeres után több Classis; mindazonáltal úgy
 gondoljuk, mint ha többek is volnának után-
 ná balfelől, mivel ez példa illustrationis gra-
 via van. (ut: 644) 120. ez: harczáz
 negyvennégy ezer, és száz husz. Is-
 is az első Classis, az 644. Ezernyi létszen
 a' másik; az az; mindigart az ezeres mel-
 let való, mely az végsőhöz harmadik,
 ezernyi ezereket jelent. ut; 33. | 216.
 306. ez harminczhárom ezernyi ezer)
 kétszáz tizenhátezer) és háromszázhat.
 Ebben a' példában, az első Rend, az
 216. az második, (jol lehet nem egész)
 az 33. 428. | 625. | 764. Ezerferte va-
 lo onnét a' többi légyen. hoc est: az e-
 zernyi ezeres Classis on túl osztán bal kéz
 felől, mind ezerferte való ezernyi e-
 zer, ha egy dűlő földnyire terjedné-
 nek is ki az Classisok. ut: 55 | 628 | 263 |
 966. Ez ötvenöt ezerferte való ezer-
 nyi (e-

NB
 Egytől emmi 1800000 adot
 ad ad Török Császárnak aranyrul
 NB
 Ez Sol classisok enuncialisam
 lehet Millionon a vagy Tömény
 ezerekenis. ut 533.860068.75
 5.600. Ezt ki jo mondani így:
 öt Ezerferte való tömény e-
 ri e-ri. és háromszáz harmincz
 nyolczferte való Ezerferte való Tö-
 meny ezerni e-ri és 650 Tö-
 meny ezerni e-ri ismit 68-
 Ezer Tömény és 755 e-ri. 5-
 600 NB off. li. yzonyó sol samolito
 tudassa jo ugyan de leg utab
 az Afrologusnak és Geomete-
 retto hasznal mi. d. ok samlatnak
 ill. n. sokat. 5660000000000000
 566 tömény e-ri f. r. Zala e-ri e-ri

Az Arithmeticusoknak Soha mikor
 értvevalókat enuncialisnak; az ér-
 nyi. res és az ér. Classisokat ni-
 mondgyak érte. rt. Zalolnak at-
 tul veszt. L. n. hogy arról nem ér-
 tervevaló juxta Versiculum Millia
 &c. holt bizonyára úgy kell mon-
 dgyani mivel nem magokat
 enuncialisnak olyankor azokat
 ér két Classisokat hanem azokat
 csak ama érte. rt. Zalo jók
 tyak ut 60000332063000. Ez
 65 ér. érte. rt. Zalo valo valo
 ezer és 332-ernyi ér. és 63
 ér. It az 332 nem mondgyak
 érte. rt. Zalolnak mikor az bal-
 felől való Classist ki mondgyak
 &c.

zernyi) ezernyi) ezer; és hatszázhu-
 szonnyolcz ezernyi ezer; és kétszáz hat-
 vanhárom ezer. s kilenczszáz hatvan
 hat. It az első Classis az 263. Második,
 az 628. harmadik, az 55. Alind: 236 | 321
 500 | 100 | 000. Így is enuncialisnak az A-
 rithmetikusok effele holtszáz számot: két-
 száz harmincz hatezer szertevalo (ezer
 szertevalo) ezerszertevalo) ezer, de
 ezis ugyan csak annyit telzen, mint ha
 mondanok: ezernyi) ezernyi) ezernyi)
 ezer, &c.

I. Observatio.

Oly rettetetes sok effele feles szám, hogy a-
 lig, avagy nem is nagy ember concepiálni
 mindazonáltal az mestersegné igazgatásabul
 ki tudja mondani az megmondot Regula / Re-
 vénc.

II. Observatio.

Mikor sokak az Classisok, vagy li-
 neákkal, vagy punctumokkal, seu com-
 mákkal meg szaggatásának, a' mint a'
 példákban láttjuk, mint ebben is.

632 | 216 | 325 | 826 | 300,

III. Rego.

216

Az czifrák magokban akarmennyin legyének, de csak semmi; az per se significantokat mindazonáltal multiplicallják jobb felől tételve. juxta dictum: Prima per se. &c.

hoc est:

Az czifrák csak magok, akarmellyik speciesben is csak semmik ut: 00000. &c. Ezek semmit sem jelentnek; mindazonáltal az magokban jelentőkkel utol tételve úgy mint: job felől, numerálnak, számlálnak. ut: 600 200. &c. It az (6) és (2) után tétetett czifrák, multiplicallják ugyan azonokat. juxta hoc: Cyphra ad sinistram per se significantia, nihil numerat; numerat tamen ad dextram.

AZ

Számlálásnak Mesterségét röviden így értvén, igen helyes leszzen itt meg említeni az Rómaiak hét őreg betűkkel mi módon számlálnak. Az betűk im ezek.

I.	V.	X.	L.	C.	D.	M.
1.	5.	10.	50.	100.	500.	1000.

Ezek az betűk magokban így jelentenek a' mint meg vadnak jegyezve; de ha egymással disponálnak külömb külömb

Numerusok
Az Arithmetica két fil. Arithm.
Calvini és Romaj

Latta egy vékony Sythm. ticusnal
 a Regula ily. n módon disponál
 va az megjeor. t bötület. VM.
 ez 5000 X M 10000 LX M
 60000 LM. 50000 X LM
 40000 LXX M 80000 X CM
 100000 CM 100000 CC M 2000
 00 CCC M 300000 &c d.
 cum tudom elt. n. ké. vala
 mikor velt. Vagy cum most
 usus Ugyan meg t. lent. n.
 cum h. ly. f. s. k. & p. ed. al

különbféle módon számlálnak és si-
 gnificálnak, pro disponendi ordine &
 ra tione a' mint megláttjuk az követ-
 kezendőkben.

Reg,

Ha a' kevesebbet jelentő eleibe tételik az töb-
 bet jelentő betűnek, annyit subtrahál, huz el
 az utánna való nagyobbikból a' mennyit ma-
 ga az a' kisebb jelent és jegyez; Ellenben, ha
 utol. seu jobb kéz felől tételik, annyit ad az
 nagyobbhoz, ut: IX. ez 9. mert az kisebb,
 scilicet I. eleibe tételvén az nagyobb-
 nak, scil. X. annyit subtrahála a' men-
 nyi magába vagon. XL. ez 40. mert
 az X—tízet subtrahál az L—ből, mely
 magában: 50. volna. ez LC—50. így
 150. CD ez—400. így DC—600. DM.
 ez—500. így MD—1500. MCD. ez—
 1400. így MDC—1600. MDD. ez—2000
 MDCLXXV. ez—1675.

Obserua.

Mikor két nagyobb közze tételik egy kisebb,
 az bal kéz felől valóhoz semmit sem ad; de sub-
 trahál az job. kéz felől valóból, ut: LV X. ez—
 55. mert az—V,—semmit sem adván

az L—hez, az X—bül subtrahál ötöt.
 Sic: CLC. ez 150. mert az L—semmit
 sem adván az első C—hez, subtrahála
 a' jobbfelőlvalobul 50. LXVX ez—55.
 DCD ez—900. MDM.—igy—1500.

NB, Mikor ezen böitük meg forgattatnak,
 sokkal más módon numerálnak, számlálnak, ez
 példák szerént.

IC, ez—500. CIO, ez—1000. CIOIC,
 ez—1600. CIOICLXXV.—1675, ICIO,
 ez—5000. így ismét: CCIOO lézen
 10000. Sic iterum: ICIOO—50000.
 Ez ismét: CCCIOOO—100000. Így to-
 vábba: CCCIOOOIOO—105000. Ez
 ismét: CCCIOOOIOOIMCC—151200.

Observa.

Ezekkel a' Romai betűkkelis lehet ugyan
 számlálni; de egyéb Speciesekben, úgy mint
 Additiohan. Subtractiohan, &c. az Arithme-
 ticanak eddig fel talált. Regulái szerént, sem-
 mi módon nem lehet, élni, ha csak eddig vala-
 ki más uttyát és modgyát fel nem találta, vagy
 fel nem tanalándgya. &c.

MASODIK SPECIES.

Additio.

Máshoz adas.

Ez nem egyéb; hanem edgyik/zámmak
 vagy

NB Ez is így significálnak

CAO 10000 V 5000 I 50000
 E 10000 10000 500000 &c
 100000 5000000 Ez öt Millio
 az a' Otv. ezer Száz ezer
 X 10000

avagy summának, a' másikkhoz való vétése, s' adása. It meg kívántatik. I. Hogy legyenek külön külön szakaszbeli, és rendbeli numerusok. II. Hogy azok igazán computatassanak, össze szám-
látsanak. úgy hogy; a' külön külön
szakaszbeli számok egy summává legye-
nek, ut: vadnak egy embernek adások.

6325 |
2836 | pénzekkel.
5528 |
645

In sum — 15334 — ma ennyi.

Im itaz Denitio, és Reqviritumok be-
rén az külön külön szakaszbeli számok
össze adattak, és egy summává tetettek.

Regula Addendi

I. Reg.

Az Additióban, az eggyes, az eggyes alá,
a' tízes, az tízes alá, a' százas, az százas alá
és az ezeres, az ezeres alá írassék. ut: va-
gyon nekem edgyűt.

5818 |
másut — 316 | den.
Item — 25 |

Sum — 6159 — ma.

B

Ez péld.

Ez példában, a' Regula szerént vad-
nak egymás alá rakva az elementumok
az edgyesek egymás alá, mellyek a' job
felől való columná beliek, ugy mint:
5—6—8. Az tizefek is perindè, mellyek
az másik sorbeliek, scilicet. 2—1—
1. &c. Columna sor. Rend mind egy, de in-
kább columnának szoktuk mondani, mivel nem
keresztül, hanem alá nyúl, mint az o/zlop.

II. Reg.

Az Additioban is jobbról balra procedálunk,
mint az szamlalasban, el kezdvén az jobbfelől
való columnán, mely az edgyesekből áll. ut:
3668.

3	6	6	8
9	6	2	
5	6	8	

Sum—5 1 9 8—ma

Ez példában mindeneknek előtte az
végső columnához (mely áll az 8—
2—8—ból) fogék, azt computálván,
ugy menék consequenter a' többire.
Obserua.

Bal felől is kezdhettük az Additiót, ha eg-
gyek columnán meg nem haladgya az kilenczet
az o/zlop.

az össze vetendő példában. ut: e. 8.

2 3 2 4

3 2 1 2

4 3 5 1

Sum—9 8 8 7—ma Comp.

It balfelel kezdék computálni, s^o még is jó az operatio: mert egy columnan lement haladá meg az—9. NB. Az kö. zónsége Regula szerént mindenkor laborálni job léjzen.

III. Reg.

Mikor az kilenczet meg nem haladgya valamely columnanak össze számlalt summaja, az egészen csak irassék az computaltatott columnna ala, de ha az kilenczet meg haladgya csak az egyes irassék az columnna ala, a' izes pedig az következendő columnához megtartassék (vagy kü ön notálva, vagy csak in cöceptu) és ahoz számlaltassék arra kerülven a' sor. Végeztetre, mikor az leg utolsó columnara jut az dolog, mind egyyes, izes le irassék ut:

9 8 7 2

3

8 9 8 1

7 8 7 3

3 8 2

Compu—2 7 1 0 8—tatio

B 2

Imé

Ime ez példában az első columnát
computálván, (mely az—2—3—4—
és 2—bűl álló) telék 8—ra, s' mind
le iram: mert felül nem ment a' kilen-
czen. Annak utánna, a' második co-
lumnához fogék, mely telék 30—ra,
it az Regula szerént csak az égyyest
scil: 0. iram az columna alá; a' tízest
pedig scil: 3, iram félre, ám oda fel.
Az után kezdék az harmadik rendhez,
az magában telék—28-ra, de amaz
félre iratot—3-mal, tőle—31-re, it is
csak az égyyest, scil: 1. iram az colu-
mna alá. Végezetre jutván az ezeres
sorra, (mely az—7—8—9 bűl álló)
tőlt magába 24 re, de amaz fen álló
3—mal, lőt 27. Leis iram pedig immár
egészízen, mind az égyyest, mely az 7
mind a' tízest mely az 2: mert az utol-
so columnára jutot az dolog. Sic &
alia. &c.

I. Observatio.

Meg lehet az Additio úgy is, ha mind eg-
gyes, tízes le iratikis, csak hogy, az égyyest
mindenkor az a' columna alá tegyük, az mel-
lyet computálunk, a' tízest a' következő
alá baljfelől. ut:

9 8 7 6
5 3 6 8
8 5 9

2 3

1 8

1 9

1 4

1 6 1 0 3

It az observatio szerént vagyon az
operatio a' mint látsyuk, &c.

II. Observa.

Mikor efféle külön notáltatot tizes a' követ.
kezendő columnához számláltatik; akkor már
nem tizesi erejű, hanem csak egyes; annak-
okáért úgy számláltassék az következő columná-
hoz; mint egyes, ut: in exemplo proxi-
mè annotato.

IV. Reg.

Az össze vetendő dolog mind egy nemű lé-
gyen. Az az: a' mit akarunk computál-
ni, az vagy pénz; vagy arany; vagy
tallér, forint, kőből, icze legyen, ha
pedig külön külön neművek volnának,
per Artem mind tételesenek egy nemű-
vekké, mértékűvekké, &c. ut: vagyon
egy embernek:

*Ha külön colon fel: még is meg-
lehet az Maga n. m. b. és hadu
ab Mat. rigat csak hogy ofv.
n. e. d. g. j. i. s. u. k, hanem hanem
colon colon írjunk.*

—265—for.
Item—328—tall.
es—182—aranya.

Ezeket meg akarván tudni in summa hány forintokat csinállyanak, per Additionem nem meherék másképpen végére, hanem mind egy neművekké, úgy mint. pénzekké fordítom per Multiplicationem.

Sic: } For. 265 | den. 26500
      } Tall. 328 | den. 70520
      } Ara 182 | den. 81536

Sum—178556—ma

Imé it a^m meg mondott Regula szerint ez különb különbféle materiákat mind tövém egy neművekké, s' úgy lehetne addálni jól, még pedig ilyen formán. Az—265—forintok után, veték két czifrákat, s' mind lőn pénzé az forint. Az—328—tallérokatis per Multiplicationem fordítottam pénzekké, egy taller [scil: ezüst] 215—pénzekben folyván, mentek az tallérok in summa 70520 pénzekre. Az—182—aranyak, (egy: 448 pénzekben járván) töltetek, 81536. pénzekre. Es így summa sum-

summarum, ez különb különb fele
matáriak mind össze: 1785—for. és—
den. 56.

V. Regula:

Az mely columnában csak czifrák vadnak,
akar mennyin legyenek ok az columnában, de
csak egy irásuk le közzülök. Ha pedig léend
csak egy per se significans is, az czifrák mind
elhagyatassanak, de a' per se significans leiraf-
sók az a' columnára, az mellyet computál-
unk. ut:

4 2 3 0 0

3 5 8 0 0

9 0 5 0

5 0 0 0

Sum—9 2 1 5 0—ma.

Ez példában; az első columna áll
csak czifrákból; négy czifrából álván
azért ez, csak egyet irtam le közzü-
lők. Az melletevalóban ismét vadnak
3—czifrák, s' egy per se significans, scil:
(5) az czifrákat el hagyván, a' per se
significans le irtam. &c.

VI. Reg.

Mikor az Additióban az columnák igen sok
vannak, úgy mint: majd százra, a' egy ep-
pen száz

pen szara, akkor az össze adando summa meg
 szaggatassék, és meg szaggattatra computál-
 tassék. Az után ismét újabbán. Exemplu-
 mot akar ki tud formálni csak írjon so-
 kat egymás után.

Observa.

Jóllehet könnyeb legyen a' meg mondott Régula
 Berént afféle hoszbas számokat computálni; mind
 aználal. ugys meg lehet bá mind leíratik a
 mi egy columnában vagyon, scil. eggyes;
 tizes; százaz, a' mint az következően
 példa világossan mutatja. e. g.

9898	Ez példában az observatio Berént a' mint latjuk, valami egy egy columnában vagyon mind leíratot, jóllehet bajos volt computálni. Az első co- lumna tölt: 124-re, az maso- dikis —124 re; az harmadik, —116 ra; az utolsó —83. Eze- ket így computálvan, mint az multiplicatioba szoktuk, ugy ad- daltam. Ez observaltassék ef- féle Additioba, hogy minden kor az a' columna alá tegyük az eggyest, az mellyet computál- tunk, a' többit eléb balfelől-
6789	
3568	
7666	
5996	
8869	
6786	
8829	
3667	
9988	
6399	
5597	
8886	
975	
788	

$$\begin{array}{r}
 597 \\
 666 \\
 \hline
 124 \\
 124 \\
 \hline
 116 \\
 83 \\
 \hline
 95964
 \end{array}$$

NB Mikor penzelet addánk, jobbról balra
 a balra el két eleméntum és a' mi balkez felől
 marad, mind leßen forint, ut: 6625—den.
 It el szakasztom már így 12—25:—668
 125. és az 668, mind forintot jelent
 immár.

I. Proba.

Ez Speciesben elaboráltatott exemplumok így
 próbáltassanak meg. Elsőben is hanyas-
 sek ki az kilencz az öszve ada-
 tois számokból, (it pedig nem kell érteni ki-
 lenczet, semper & tantum quoad figuram.
 Sic—9. hanem az approbabilis kilencze-
 ket számlalván, valamennyiszer ki telik az kilencz
 szám, mind annyiszer ki kell azt vetni) annál
 utánna abból a' summábulis színté úgy
 az mely ki jött az felsőkből, (scil: ha
 leßen annyira való, ha nem leßen pedig kilen-
 czig fel menő szám, a' mi leßen az irásfele)

BS

és ha

és ha mind a' két rendbéliűl egyenlő
 elementum marad meg, jó az operatio ut:

3	6	9	6	3	
	7	2	3	6	8)(8
		5	9	4	8

---

5 0 1 4 7

Az meg jédzet mod szerént jó ez az
 Additio, mert mind két helyen egyen-
 lő elementumok maradtanak, scil. 8—
 8. &c.

Observa tamen

It Fallaciais lehet; hogy ha az a' sum-
 ma mely ki jött az computáltatott szá-
 mokból. kilenczel; vagy meg bővittelik;
 vagy meg kevésítetik.

NB Itis az—9— nem kell minden-
 kor érteni quoad figuram—9.

Exemplum ad prius membrum.

	6	3	5	
Sic:	4	4	5	5)(5
	3	6	5	

Computa—1 9 8 5—tio vitiosa.

Ez példában mind két helyen mara-
 da—5—5; de még sem jó: mert az kö-
 zepső columnába mikor—4—kell vala

irnom

irnom, négyet gondolván hozzá, irék.
 8. Az százasa alá is kell vala irnem — 4;
 de ot — 5 — adván hozzá, irék — 9. és
 így, 4 — bül, és — 5 — bül telek egy —
 9. &c.

Exemplum ad posterius membrum.

3 6 6 3

5 4 7 2

8 1 5

5)(5

Computa — 9 3 2 0 — tio mala.

Itis mind két helyen marada — 5 — 5;
 de még sem jo: mert az tizes columna
 alá mikor kell vala irnom 5 — irtam csak
 — 2. Az százasa alá is — 9 — kívánta-
 tot volna, de irtam csak — 3. &c.

II. Proba.

Szakaszonként subtraháld azokat az mel-
 lyeket computáltál, és ha ki jönnek az
 computáltatott summából jo az additio:
 ut:

4 2 4 3

3 3 1 3

1 4 2 2

Ebből az — 8 9 7 8 — summából

Subtrahá — 4 2 4 3 — lo — ezt.

Ismet — 4 7 3 5 — ebből

Kivé — 3 3 1 3 — szem ezt.

Bc

Ebből

Ebből — 4 2 2 — már nem kell

Subtrahálnom: mert ez az also az k
közül az mellyeket computáltam va-
la. Igy lön pedig ez a proba. Az — 8978
— bul subtrahálván — 4243 — mat. ma-
rada még: 4735; ebből suptrahálam az
3313 — mat. és marada még — 1422.
Mind ezek így lévén, kijövenek mind
azok, az mellyeket computáltam va-
la. &c.

HARMADIK SPECIES.

Subtractio. Masbul el huzás:

Ez nem egyéb; hanem az felső nagyobb
számól, az alatta való kisebbnek kivétele, és
az linea alá való leírása. It meg kívánta-
tik. I. Hogy legyenek két rendbéli
számok, úgy mint: az melyből és az
mellyel subtraháljunk. I. Hogy az
felsőből, az also jól subducáltsák ut.
Volt az Darius Királynak: 745000.
ezerekből álló tábora, az Euphrates, és
az Tigris folyó vizek között, mikor
meg ütközött Aleyanderrel, Quint. c.
Hitt. lib 4. Vágot le benne Alexander:
233000 ezereket; menyi marados
még meg.

Leírom

Cautio
Meg ne csalattass. és csufoltas
s. a. a. Tyro a. b. Subtrahálás
Nagyobb summat kiss. ből akar
Lan subducálni. &c.

Le iróm így: 745000

233000

Ennyi ma — 512000 — adot meg

Observa

Ebben az Speciesben, ez szó: *subtrahendus*, jelenté azt a' summát, az melyből subducálunk: az *subtrahens*, az mellyel ismét subtrahálunk: az *subtrahendus* az, a' mely még maradot az *subtrahendus* &c.

Regulæ subtrahendi.

I. Reg.

Az a' summa; melyből subducálni akarunk, elsőben is le irassék; az után a' mi az summából ki vétetendő más lineába tétessék az *subtrahendus* alá. Es kezdvén az *subtraction* jobbról, a' mire az harmadik linea telik, a' marad még meg az felső summába. ut: Egy emb

ados: —8675—pénzek.

adot meg —3563—den.

---

még ennyi há—5112—ira.

Im it, 3—5—ből ki vévén, marada da 2: 6—7—ből, 1: 5—6—ból, 1: 3—8—ból, subducálván, maradot még. &c.

B 7 7

Obfer

Observa.

Az subtractiót meg lehet balkezrűl is kezdeni, ha az subtrahensnek elementumai nem nagyobb erejűek, az subtrahendusnak elementuminál. ut:

$$\begin{array}{r} 8 \ 6 \ 5 \ 4 \ 6 \\ 5 \ 2 \ 3 \ 2 \ 5 \\ \hline \end{array}$$

It balfe—3 4 2 2 1—lől kezdek.

subtrahálni, s' ugyan mégis jól vagyon: mert a' subtrahensnek elementumai, ugyanint: 52325, nem nagyobbak az subtrahendusnak elementuminál, mely subtrahendus: 86546.

II. Reg.

Az mely elementummal subtrahálunk, mindenkor az alá tegyük azt, a' mi marad az felsőből. ut: MATYAS KIRALY meg koronáztatott, 1459 elzúendőben, mennyi ideje annak?

$$\begin{array}{r} 1 \ 6 \ 7 \ 4 \\ 1 \ 4 \ 5 \ 9 \\ \hline \end{array}$$

Ennyi—0 2 1 5—ideje.

Item: a' Magyarok Pannoniában meg szállanak, 380—elzúendőben, és Herez-égge tétetik, 401, elzúendőben.

ATILLA.

1674

1 6 7 4

4 0 1

Annak en—1 2 7 3—nyi ideje.

Ez példában, 1—4bül kivévén, marada még meg, 3; az—3—mat. töttem az 1. alá: mért azzal subtraháltam az—4—bül. Sic in cæteris.

III. Reg.

Mind az also, s' mind az felső soron egyenlők lévén valamely egy mást (correllativè) néző elementumok, akkor az harmadik soron csak irassék czífra. ut:

voit—7 5 6 4 6—icze méz.

eladnam 3 2 6 4 6—benne.

Ennyi—4 3 0 0 0—van még.

Im it. 6—tot—6—bul; 4—4—bül 6—6—bul kivévén, (mivel hogy ezek mind egyenlők) marada mindenütt csak semmi, mely semminek jelét, az az: 2° 0—0—0, mindenőt le irtam.

IV. Reg.

Ha az subtrahensben czífra vagyion, az subtrahendusban lévő perse significans szambadosan csak le irassék abba az lineába, az melybe subtrahálunk. ut;

voit

volt—6 6 9 7—pénzem,
költöttem 3 4 0 0—ei benne:

Ennyi —3 2 9 7—még hátra.

Ez példában, a' Reg. izent egész-
szen le iram az—7—és—9: mert az
also soron, ez—7 —és—9—elemen-
tumok alát, vadnak csak czifrák, &c.
ut ibi.

V. Rego

Mikor az felső soron lé ö szám kisebb erejű az
also soron alija vetetet elemenummal, azt a'
felső kisebb erejű számot ted tizze, egy com-
mácskát notalvan balfelől a' mellette való ele-
mentum mellé, és östia úgy subtrahald azt az
nagyobb alsót az felsőből, azt ir van az harmadik
lineába, a' mi attul azt tizestul marad. Vege-
zetre, ugyan azon comma aboz számaltassék,
(de nem úgy már mint tizes: mert azt
az erőt akkor el hadgya, hanem minő
egy) a' mely mellé tetetet való, véa kerül-
vén a' sor. ut:

Volt—5 2 4 0—den.

Költ el—2, 9, 7, 8—belölle.

Imé ez pei—5 2 6 2—dában 8—0.
bul ki nem veheték, hanem az—7—mel-
lé tölttem egy commácskát, és az a'
comm

comma az 0, tőtte tizzé, 10—bűl—8—
 —kivéven, maradot meg—2, es azt is-
 tam az harmadik lineaba az—8—alá.
 Továb menven, ismét:—8—czat—4
 bűl el nem huzhatván, (is az kelet sic: 7,
 mondom nyolcznak: mert a' mint a' Regula
 informal, az—7—mellet valocommával lőtt
 nyolcza) az—9—melle notáltam egy
 commát, sic: 9: es ez commával az
 4—lőtt tizennégyé, és 14—bűl sub-
 ducálván—8: maradot—6. Tízet ismét
 2—bűl el nem vehetvén, az 2—melle
 irtam commát, és 12—bűl vőttem—10
 ki, s' maradot—2. Hármát ismét 5—
 bűl subducálván, maradot: 2. &c.

VI. Reg.

Mint az Additióban, (juxta Reg. IV.)
 úgy itt az materia mind egy némű legyen.
 Vide ibi Reg. ut: 365—tallerokbul,
 nem subtraháltak—293—forintokat, an-
 nakokáert forditom az tallerokat fo-
 rintokká per multiplicationem.

Ennyi már forint	6	5	7
ízerint.	2	9	3

Ez vagyon még—3 6 4—hárta.

Observa,

Mikor

Mikor valamely summából egyösszes
 mással apponként legyen a' leshatás, fize-
 tés, ottan ottan ne subtrahaltassék minden ap-
 prolek. (jöllehet ugyis meg lehetne)
 úgy mint: 5—6—15—15—40—50 &c.
 pénz; hanem inkább effélék egymás után notál-
 tatvan, computaltassanak, és ősztan egyösszes
 mind subtrahaltassék az egész compu. us.

I. Probája ez Specieinek.

Az subtrahens, és az subtractus ad-
 daltassanak, és ha per Additionem annyi-
 ra mennek a' mennyi az subtrahendus,
 jó az operatio ut: adot meg ERDELY
 Országá az —80000—tallerokban:
 65963—talérokát.

Le írom így: 80000

9,5,9,6,3

Ennyi még — 14037—hatra

Compu — 80000 — ratio.

Imé ite, az subtrahens, mely — 65963
 és az subtractus, mely az — 14037, com-
 putálvan, ki jöve az — 80000. azért
 jó az operatio.

Obserua.

A probálás közben, meg ne ütközzék az
 Tyre

Tyro Arithmetista az V. Regulában említett
commak felől. alitván hogy az probábanis
meg tartanak az commak samlalo erejeket:
mert affele commak a' probaban annihilatio-
nak semmikké téteinek; ut: in exemplo mo-
do dato.

II. Probája ezen Specielnek.

Az mely summából subtrahaltunk,
abból hányuk ki a—9: (mint az Addi-
tióban vala) és a' mi meg marad, írjuk kü-
lön valahova. Az után, az subtrahens,
és a' subtractusbulis. és ha ez kettőből
annyi marad, (de ezek kettőfok nem külön
sokasítva legyenek) mint az subtrahen-
dusul, igaz az operatio. NB Itt lehet
ugyan azon fallacia, mely az Additióban vala,
azért job az első Probával élni, vagy a' ki ez-
zel akar élni, jól rá vigyázzon. &c.

NEGYEDIK SPECIES.

Multiplicatio Sokasítás.

Az multiplicatio nem egyéb; hanem
eggyik számnak a' másikkal való bővítése, és
sokasítása. It meg kívántatik. I. Hogy
legyen két rendbeli numerus, scilicet:
multiplicandus & multiplicans. II.
Hogy ez két rendbeliek igazán ampli-
ficatás.

fiatalasának egy mással. ut: eladok—
42625—sokat, den. 12.

4 2 6 2 5

1 2

Multi—8 5 2 5 0—plicatio.

4 2 6 2 5

Ad—5 1 1 5 0 0—ditto.

Ime it, az Definitio szerent, eggyik
az mással sokasítaték, scil: az—426
25—12—vel. Observa.

Az Multiplicandus, a' felső sor a' mellyet
sokasítunk az multiplicansaz a' mellyet mind-
gyárt alája vetünk az felsőnek; az multiplica.
tuson ércsed azt a' summat, mely a' kettőből
lki jött, ut: in exemplo modo dato, az
Multiplicandus, 42625; az multiplicans
12; multiplicatus,—511500.

Regulæ Multiplicandi,

I. Reg.

Az több elemensumokból álló summa té-
teffek felül; ha pedig eggyik sem többekből ál-
lo, akarmellyik téteffek felül sen multiplican-
dusá, szabad, ut: ha 5626—tot akar nek
multiplicálni—215—rel, az—5626—
kellene felül tennem. De ha—368—
akar nek—215—rel multiplicálni, akar
mellyi-

mellyiket Ichetné felül tennem: mere
mindket rend béli egyenlő, az az: há-
rom haromelementumokból álló. &c.

II. Reg.

Az Multiplicatiót jobbról kezdjük mint az
Additiót, és ha az kilenczen felül nem megyen
az numerus az multiplicálás közben, az alá
mellyel multiplicállyuk az felsőt, mind le írjuk
az multiplicáltat sámt. Ha pedig meg ha-
ladgya az—; az egyest le írjuk, a' tízeft
pedig observálván, a' következőhöz sam-
lályuk, mint az Additióban (ugy mint
egyest nem tízeft, ut: in Reg. v.
Subtractionis) ut: vagyon—42—ar-
nyom, el kel—44—pénzekben egy
benne, mind össze mire megyen?

den—4 4 3

aranyak. 4 2

---

8 8 6

1 7 7 2

---

1 8 6 0 6

Ez példában való operatio a' Regu-
la szerént lön: mert az—2—vel mul-
tiplicálván elsőbenis, az multiplican-
dusnak csak egyik elementuma sem
méné kilenczen felül, hanem: 6—8
8—lön

8—lön a' mint láttuk. Ismét az—4
gyel kezdven multiplicálni, az kilen.
czen felül méne már: mert—3—szor
4—12; ismét: 4—szer—4, 16, amaz
observatjában valóval pedig. 17. &c.

III. Reg.

Mindenkor az az elementum alatt szoktuk
elsőben is le tenni az multiplicatort. S a met
az, mellyel multiplicálunk. ut.

	3	4	6
	2	3	
1	0	3	8
6	9	2	
7	9	5	8

It elsőben is az—3—rommal kezdék
multiplicálni, és ugyan az alatt tövém
le az—8—ezat. Azzal minden dolgo-
mat el végezven, ismét a' 2—tövével
kezdék multiplicálni, és elsőben is az
alatt tövém le az multiplicatort szá-
mot, fell.—2. &c.

IV. Reg.

Mikor az felső soron többek az elementu-
mok mint az alson; akkor az allosoron lévő nu-
merusok, nem bal, hanem jobb kéz felől hanyas-
sanak

Vagyon egy fűed. lemn. 4 ennyi
 Vele. — 8 6 36 — egy hora m.
 ni kell fektetni s forint 2 al?

~~83180~~

8636

313

Ennyi 4 3 1 8 0 egy hora

lanak az felső vend alá, az egyest az egyese
 a' tizedt a' tizes alá notálván. ut:
 vagyon — 12532 — iccze borom, el a.
 dom icczejét — den. 12.

Multiplicand — 12532 — iccze bor.

Multiplicans — 12 — den.

Multipli — 25064 — catio.

12532

Multipli — 150384 — catu.

Im itt a' multiplicándus, az — 12532,
 az multiplicans, 12, ezt az multipli-
 canst nem bal, hanem jobbfelől veret-
 tem az multiplicandus alá, scil. az — 32
 alá. &c.

V. Reg.

A' multiplicansnak elsőbenis egyés ele-
 mentumával kezdvén az multiplicatio, vala-
 mennyi elementumi vadnak az multiplicandus-
 nak, mind azokkal multiplicaltassék az az eg-
 yes numerus, az után a' többis szintén ugy.
 ut: in exemplo modo dato. 12532 — es
 — 12.

Ez példában elsőbenis mind végig
 járam az felső sort az — 2 — vel, az után
 az eggyel a' mint láttuk.

VI Reg.

VI. Reg.

Mikor az Multiplicansnak végén egy vagy több cifra van, rövidségnek okáért csak irassanak le azok azon linea alá (végre) mely vonat az multiplicans alá, ne kerüllye hozzá az sort: mert ott az cifra: Semmit sem multiplicál, ut: vágyon 200—ezüst talérom, el váltom egyyiket egyyiket den. 215.

Leírom így: 215—den.

2

Ime ez példa—430 | 00—dában, az 200—

zat nem írtam egészben az 215—alá, hanem csak az per se significans, scil. az—ztöttem az—5 alá, az két—0—0 pedig még az multiplicatio előtt csak az linea alá írtam, és így, csak az—2—vel multiplicáltam az—215—töt.

VII. Reg.

Ha az Multiplicálandó jószág nem egyenlő, hanem részeire nézve különböző áru; nem lehet mind együt multiplicálni, hanem az jószágnak különb különb áru részei, külön külön multiplicáltsanak, az után ostán úgy összeálltsanak, ut adok el, 138—kőből orsi de felét, scil. 69; den. 95. Felet ísmét,

Vagynak ollyak feldak az Muler
 plicatiob az M. lly. l. t. akarlan
 claboralni az samol egy Maszbul
 folyonak Ugy vagy on egy vég
 Karasia Postonis Lagyon
 egyik Vegh 26 Sing el Adam
 Jung. t. is 8 Kintzen miri m. gy
 Ennyi

Sing 26 Posto
 Veg 5 Posto

Sing 130
 Ten 1362.4

780
 390
 130

Enyi 17680 Summa

Item vagyto ur barátok mindenk
 nek ur ur bottya mindenk bot
 bz ur ur tasoka mindenk tas labz
 ur ur Darab kenyir Mindz darabz
 ur ur lyuk mindz lyukbz ur ur Gy
 fiak meri minn marab az Gy
 fiaknak samol

ismet, scil: 69; den. 99. ezi kétfelé sz
 kaszom így: köből: 69 | köből. 69
 95 | den. 99

345	621
621	621
6555	6831

Külön külön multiplicálván ezeket.
 immár computalom mind kettőt így:

6555	
6831	
Ennyi már—13386—	mind kettő.

Oblerva.

Mikor az kereskedő ember azt akarja meg
 tudni, hogy val mely jöszágon mit nyert vagy
 vesztes, vesse meg elsőben is mint volt az jo
 ságot, az után mint attá el, és vonnya ki azt
 a sümát a mint volt volt az jösságot abbura
 mint el attá, és ha mi marad az subtractio na
 tán, az a nyereség. ut: vöttem 25—sing
 bártont, singit den. 1063, attam ilmet
 el singit den. 1342.

den. 1063	den. 1342
sing. 25	sing. 25
5315	6710
2126	2684
26575	33550
C	Subtra.

Subtrahálom már azt a' mint völte
 abbul a' mint el attám sic:

Venditio—3 3 5 5 0—den.

Emptio—2, 6, 5, 7, 5—den.

Ez az nye—6 9 7 5—reseg

Regula Pigrorum.

Tételesenek elsőben is egymás alá
 rendbéli numerusok foil. 7—8;—va
 8—9. az mellyeket kergyünk multiplic
 cativè menyire telnek. Másodíz
 mindeniknek ellenébe oly elementum
 tetőffék, az melyet tízre mennyen.
 továbbá, az két jobbfelől valók egymá
 sal multiplicáltatának, és az linea a
 tétefelek az a' szám az mely multiplicat
 vé a' kettőből ki jött. Az után, akarm
 lyikkel subtrahallunk az balfelől valo
 bul, de kereltül, nem által ellenbe
 s' a' mi meg marad az subtractio után
 az iralsék az linea alá, s' így lévén a' de
 lo, a' mire a' kettő mégyen, az léte
 a' szám a' kettőbe. &c.

ut: 6 - 7 - 4 } mennyi?
 9 - 7 - 1 }

En—5 4—nyi

Item: 8 - \ - 2 } mennyi?
 8 - \ - 2 }

En—6 4—nyi. I. P.

I. Proba.

Légyen elsőben is egy kereszts, a
nová el ferjen négy rendbéli numerus,
az signumnak szarvai között. Az után
az multiplicandusbul hányassék ki az
—9; mint az Additio-ba vala, és a' mi
még marad, irassék az keresztnék bal
szarvába. Perinde az multiplicansal is
kel cselekedni, és a' mi még marad,
az keresztnék jobb szarvába írni. To
vábbá, az keresztnék két oldalában va
lok multiplicáltaisanak egy másal, és
abbul is ki vetvén az 9. (ha lesz en annyi
aravalo, ha pedig nem léend, csak mind le i
rassék) a' mi még marad, irassék a' har
madik szegelyben a' keresztnék. Vé
gezetre, a' mi ki jött per multiplicationē
az a' sumátis tekincs meg, és abbul is
ki vetvén az —9; ha annyi marad még,
a' mennyi az keresztnék harmadik szar
vában feyül vagyon, igaz és jó az ope
ratio. ut: *A creatione mundi, fuere annē*
—5624: ad Annum usque D. 1674.
quot dies in istis?

An—5 6 2 4—ni.
 dies in quo 3 6 5—vis anno.

2	8	1	2	0	4
3	3	7	4	4	8)(5
1	6	8	7	2	4

Di—2|0 5 2|7 6 0—es numerus

Ez az elaboratio jo: mert az—562
 bül ki vevén az—9; (mely az—5—
 és —4— bül tölt ki) marada még—8
 mellyet irék a kereszt közébe balfelől.
 Az után, az—3 6 5—bül is ki vevén
 9. marada—5 és irám az keresztnek
 másik oldalában jobbfelől.

Ezek így maradván, az—8—es a
 ötöt multiplicálam, mellyek telenc
 40. az—0—el hagyván, irám az—4—
 kereszt felső szárvába. Vegezetre, ab
 bulis ki hanyván az kilenczeket, a' me
 summa lott az kettőből, marada—4
 Azert igaz az operatio: mert az kereszt
 nek felső, és alsó szárvaiban egyenlő
 elemantumok maradtanak, scil: 4—

1 40

42

99

Com 2 7 2 jadis

Man

Item

Regula Buersalis

Ez Regula, oly Arithmeti-
calis Mesterseg, mely igen
nyakasasson igazgat meg tud-
ni valamely elrejtett hely-
n való Summat. Ugy mint:
erszenybz, sebbz vagy marolbz

Ez Regula kettő mo-
don felel vely m. m. m.
Első mód

A mennyi az p. n. b. s. akar
gondolva, akar Valósággal
legyen a b.) harmanként
rakattass. 6. 6., és valahány
harman alól marad, amyi
70-irj. Ez után ötönként
rakass 6. és amennyi alól
marad aniszkor irj 21
egy-

Regula Buissalis
Ez Regula, oly Arithmeti-
calis Mesterseg, mely igen
nyajasson igazgat meg tud-
ni valamely elrejtett hely-
n való Summa. Ugy mint:
erszenybz, sebbz vagy maradv.

Ez Regula kettfel: mo-
don felel vglz m. m.

Első mód
A minyi az p. n. s. (akar
gondolva, akar Zalofaggal
legyen az.) harmanként
rakattass. k. k., és valahany
harmán alól marad, amyi
70-irj. Ez után ötönként
rakass k. és amyi alól
marad anisfor irj 21
egy-

egymas ala. Harmadoszok
olvasd meg, d: het-nkent,
és valahany- 70-n-alól ma-
rad, amyi 15-irj Ez 4 igy
léven computald mind a 70-
kat, és a minyisr meg ta-
lald 100 als computald,
mind amyi sor ved ki (ha
egysr is nincs: n 100 b. m.)
a minyi als comput, az a
summa als m. llyet keresd
és ötöt is amisor a minyi-
s. r. 100 ki. Utal amyi 10
és Subtrahaly b. l. k. Ez
után a mi meg maradot
als a szam az m. llyet keres-
tem. Ut legyen Zalaki
sz. b. bz vagy erszenybz nre
26 arany. Mond ~~felel~~
Tazs?

Tazs? meg meg mondom
arany Vagyon Sebedbz, c.
olvassd meg harmanként
mi harmán alól marad m.
meg n. k. m. Mond eó m.
vassam s- maradot k. k.
érot in ab. r. k. 70 v.
(S. u. 140 - egy summa b.
van azt k. 70) als mon-
ismet. Olvasd meg mar o.
mond eó m. g. olvastam s-
radot - 1 - érot ab. r. in - 2
ab egyirt. Tovab m. g. x.
7- v. l. is m. g. olvastalom
maradot - 5 v. k. in ab. r.
öt sor is (akar 7 s min.
of bu. tudva) ezt unna
egy m. a. l. a. r. k. s. co-
putalom igy.

mondok en: Multiplicat mar
an abon ofbr. olvasod sa-
3 mal F. lel eo Multipli
am (is izz immar 297)
ab meggy. ens mondol
nesiv. olvasd fel, (s. su
meg hany sor talaly
bon a Summaba) is hany
g azon a Summaba es
mond nem mondol eo
sor vagyon - g - ebb. az
br. gyolt Szabz. F. l. lek
mondok. 68 Verba mar
ab a vagy o Penzbul
o Summa az melly. t. elso
mar kodz Kottel. L. t.
m. lly. t. en meg akarom
du menyit. m. t. 33
kil.

Kilencs kitzet amynak kell
lenni ab meg tudando suma-
nal
Obs. rye
ma fedi mod Sz. rye
esak 93 Savig fel m. no Sum-
ma lebet meg tudni valam. nyit
Emb. r. akar meg tudni ut 135
akarok m. g. tudni. Mert annyi
vagyon ab Coll. ga Er. kenyiz
m. lly. t. en meg moff n. m. tu
dol. Az meg mondot mod Sz.
r. t. es. lly. m. abert igy.
135 adok es. lly. f. lly. nyu, br.
64 es le. b. n. 202. f. lly. tarto
Amembz amab feletlen ugy-
mint ab. s. egyiket. es mar
multiplicat om 3 mal izz
202
606. Ezt ha kilencz.

el oszom fel talalom a 3 g b. m.
64 sor kitzet. 64 - 134 am
feletlen hoza adlan le. b. n. 135
ki jot ab. r. ami ker. ff. m
Sic in Ot. r. is

Obs. r. 7a
Elso mod Sz. rint b. n. m. lly. t.
meg tudni - 93 - felol jaro Sum-
ma hanem 93 mat es aton
ol valot meg lly. t. &
Masodik Mod.
Yob. r. is ker. gy. d. ha ab meg
tudando Summa felet. vagy
feletlen az egyet ki tudlan
es fel. n. t. f. az m. nyi az
Summa: ja meg tudando sam
az. Az utas a menyit mar
Summa. (s. m. lly. az kettó
al computaltot.) Két amynak
is hoza s. vagy Multipli-
catasod haromnak. J. r. lly. utas
ez ofbr. gyolt Summat kilen-
csiv. olvasd. rakasod. t.
es rakattatas utan ker. gyed
hany sor lott - g - es valam.
ni

nyi kilencs kitzet ammi ab. t.
Summad az m. lly. t. keressel
Cha. felet. n. V. o. t. az m. lly. egyet
ki total V. ala art is hoza adgy.
azert mondhad bizvasst hogy
ami vagy amany. ut meg so
litom egy a. f. talnal. V. lly. m. uló
baratomat s. mondol. Domine
vagy annyi samu penzt mar-
kodz ab menyit akars es en
(mulatsagnakotaert majd meg
mondom menyit Kottel kes-
edz mond amab. vott. m. f. ugy
mint o Penz. t. Mondok in ol
vass felennyit hoza a menyit
Kottel tet ha feles a menyit
hogy ab is. j. mondol eo olvasd
C. ugy mint 33 es immar 99.

75

3 Octus.

Im nekq egy celda

79

$$\begin{array}{r}
 140 \\
 42 \\
 20 \\
 \hline
 202 \text{ put}
 \end{array}$$

065.42

8375

5025

61137 S

Az Summa, mely az multiplicatio:
a ki jött; ha az multiplicandussal os-
tatik el, az multiplicansnak kell ki jöni
a quotiensben; ha az multiplicansal
szoroztatik, az multiplicandus jöjön ki, és
igaz lesz az operatio. NB Ez
probával akkor élhet a Tanuló, mikor a Di-
alogban cognitioja lesz, azért a példák-
akkorra babaßßuk. &c.

Divisio

Olztás.

de nem egyéb; hanem valamely Summa-
nak bizonyos részekre való igaz determinálása.

ban megkívánatik. 1. Bizonyos elő-
tando summa. 2. Czelok, az mellyek
a' summa oszollyon. 3. Egy Quo-
ns, melyben a' részt veendőik iratnak
C3 mind

C3

mind

mindannyiszor, valamennyiszor az
 ostendo summába az Divisor fel
 láttatik, mely iratik így.

II. Szorosabbban ismét im-
 zek kívántának: 1. *A' Divisor* hány-
 szor találjuk meg a' felette való Divi-
 dendusban azt kérgyük, és valamennyi-
 szor megtaláljuk, mind annyiszor az
 quotiensben írjuk. 2. *Hogy ugyan* az
 az quotiensben iratot számmal az Di-
 visort multiplicáljuk, ugyan azono-
 kat a' Dividendusnak elementumi al-
 táván rendel. 3. *Hogy azon* multipli-
 cator számok a' Dividendusbul sub-
 trahatassanak, ki ki abból az elemen-
 tumbul a' Dividendusnak, az mely al-
 vágyo. 4. *Végezetre*, hogy eléb vi-
 tsek a' Divisor, minden dolgunkat
 végezvén véle, azon az helyen a' ho-
 le tétetet vala. Ez vers szerént:

Dic quoties: multiplica: subtrahere: Promove tandem

Kérd hányszor: sokasíts: és vond ki vidd eléb osz-
 ut: exemplum. Vagyon—7—legények
 nek, 497—forintyok.

Le írom így:
$$\begin{array}{r} 001 \\ 497 \overline{) 497} \\ 77 \overline{) 77} \\ 97 \overline{) 97} \end{array}$$
 7 r.

I. A' közönségeffeb requi-
 situmi a' Divisionak ez példában im így
 vadnak. 1. Vagyon summa, mely az
 —497. 2. Vadnak czelok, mellyekre
 az summa oszol, a'—7—legények. 3.
 Vagyon quotiens.

II. Szorosabb Requisite. 1. *Dic quoties*. Azt kérdvén, hányszor
 találom meg a' Divisort a' Dividendus-
 ban, meg találom a'—49—ben a'—7—
 hétszer, és írám a' quotiensbe. 2. *Multiplica*.
 A' quotiensben lévő számmal
 multiplicálám a' Divisort így: hétszer
 —7, 49, mellyet alájja is vetettem a'
 Dividendusnak a z—9—, az—9—alá,
 az—4, az—4—alá. 3. *Subtrahere*. Ugyan
 azt, a' Dividendusbul ki huztam így:
 9—kilenczből; négyet—4—ből kivé-
 vén, marada semmi. 4. *Promove tan-
 dem*. A' Divisort immár, (mely az—7)
 eléb vivén a' summának utolsó elemen-
 tuma alá, 7—hétben csak egyszer tá-
 láltam, mellyet írtam az quotiensbe.

I. Observa.

Ebben az Speciesben a' Dividendus, az el-
 ostendo summa; az Divisor, a' kikre oszol az
 summa. 64 II. Ob.

II. Observa.

A Divisióban nem Chaldaei; hanem Romanai módon balról jobbra procedál az Divisor. ut in exemplis omnibus videre est.

NB. I. Meg tudgya az jó olvasó azt, hogy az Divisióban előnkben adatott példák nem lehetnek oly szép világos-
sán, s' distinctè mint az eddig tractáltakot speciesekben voltak: mert ez speciesnek sok ágas bugas operatioja semmi módon nem engedi, akár ki mint mesterkedgyek, hogy pennával papyr-
ra úgy rajzolja le, a' mint maga ké-
re. Ugyanis a' Divisiót többire in
két táblán szoktuk tanulni, a' hol a'
mely notákat nem szerezünk, ottan o-
ttan letörölhetjük. Innét vagyon ez is,
hogy többire a' példák ez Munkács-
kában mind rövidek, s' egyenlő ele-
mentumokból állók, scil. a' Composita
Divisióban úgy mint: 22—33—44—
66—&c.

II. Ezis tudtára legyen az olvasónak:
hogy nem lévén keresztül rángattatott
betűk avagy numerusok, azt kelletese-
selekednünk (scil: a' mennyi exemplárok-
ra érkezhetünk, a' melyekre pedig nem ér-
kezhetünk).

Ugy hogy, a' Divisiót bal felől
tesztük a' Dividendo alá.

kezhetünk, az jó olvasó maga vigye véghez
olyanból ez munkák közül, az mely va-
gyon így emendálva) pennával, a' mi é-
mű példák vadnak a' Divisióban, és a'
több specieleknek is próbájokban, a'
mint ki ki meg láthattya. &c.

III. Ez is eszünkbe vegyük; hogy
a' subtractio közbe (brevitatis causa)
nem mindenütt vadnak fel jegyezve az
cifrák, hanem csak oly helyeken, az
hol szükségesképpen meg kellett lenni,
ugyanis, néhol mikor subtrahálunk az
Divisióban, a' cifrák iratnak fel csak
exercitii ergò. &c.

IV. Végezetre, a' hol az Divisor
mellé punctumok vadnak, azok az
punctumok arra valók, hogy már on-
nét a' Divisor promovealtatot. &c.

Regula Generales Divisionis.

I. Rego.

Kilenczen felül soha nem kereshetjük az
Divisort, a' Dividendusba mikor kerjük:
Die quoties, ambar láttassékis többször lenni
benne. ut: 29—legényeknek el osztok
den. 2340, leírom így:

Divid

Cs

$$\begin{array}{r} \text{Divid} - 23 \overline{) 40} \quad 90. \\ \text{Divis} - 2 \overline{) 6} \quad 3 \\ \quad 26 \end{array}$$

2 3 4

Ez példa, a' meg mondott Régula szerént való: mert—23—ban keresvén —2, úgy teccik hogy többször találunk meg kilenczberné; de mindazonáltal csak kilenczszer, és nem többször találunk meg az—2—23—ban.

II. Reg.

A' Dividendusnak kisebb lévén első elementuma az alatta való Divisorral, első tétesek ugyan azon Divisor; mivel egysezer sem lehet meg találni az felette való kisebb numerusba. ut: El osztok: den. 255; 5—legényekre.

$$\begin{array}{r} 255 \overline{) 525} \quad 525 \\ \quad 55 \overline{) 55} \quad 55 \\ \quad 255 \overline{) 255} \end{array}$$

It, az Regula szerént—5—2—ben nem találván, első tövém, úgy mint az—5—alá és így immár 25—ben—5—meg találunk ötször.

III. Reg.

Ha az promoteálás közben a Divisor oly e-
 lementuma alá fordulna a Dividendusnak
 mely vagy cifra, vagy kisebb erejű a Divi-
 sornál; akkor (brevitatis causa) a Divisor-
 ne téteffek a kisebb erejű elementum alá, sem
 az cifra alá; hanem, eléb jobfelől. Ugy
 mindazonáltal, hogy az quotiensben lévő szá-
 meren után cifra notáltsék ut:

den — 7 0 2 8 7
 divis — 7. 7 7 } 10041.
 7. 2 8 7

Ez Pildában a Dividendus, 70287,
 a Divisor, — 7. Elsőben is annakoka-
 ért az Divisort irám az — 7 — alá, ott
 meg találám egyfzer azon Divisort,
 mellyet irék az quotiensbe, az után mul-
 tiplicálám, subtractálám. Következék
 a Promotio. A Divisort annakokáért
 akarván promoteálni, csak attal ugram
 az — 0 — és az — 2: mert, sem az cifra-
 ban, sem a — 2 — ben nem találám
 az Divisort. Promoveáltam azért a —
 7 — szintén az — 8 — alá, és 28 — ban ke-
 restem osztán az — 7. &c. NB: Mivel
 hogy a cifraóban, és az — 2 — ben is nem ta-
 lálám a Divisort, irám cifraokat a quo-
 tiensben, az — 1 — után.

Observa

Mikor valami közre marad, az quotiensben
levő numerusok után húzások egy lineacska
jobbkézre, és annak felibe tétetsek az a^2 mö
közre marad. 41;

$$\begin{array}{r} 3 \overline{) 89} \\ \underline{66} \\ 23 \end{array}$$

It—3—marakôzre, âm felis irtam:

De Partitione Divisionis.

A^o Divisio:

Vagy Simplex, vagy Composita.

1. A' Simplex:

Semmi nem egyéb; hanem valamely
summának kilenczén felül nem menő divisorra
való elrendelése.

Ez ismét:

Vagy equalis; Vagy inaequalis.

Observa.

Hogy az Divisio Simplex, vagy Composita
aequalis vel inaequalis. csak az Divisorium va-
gyon-e függ

1. Az equalis Simplex:

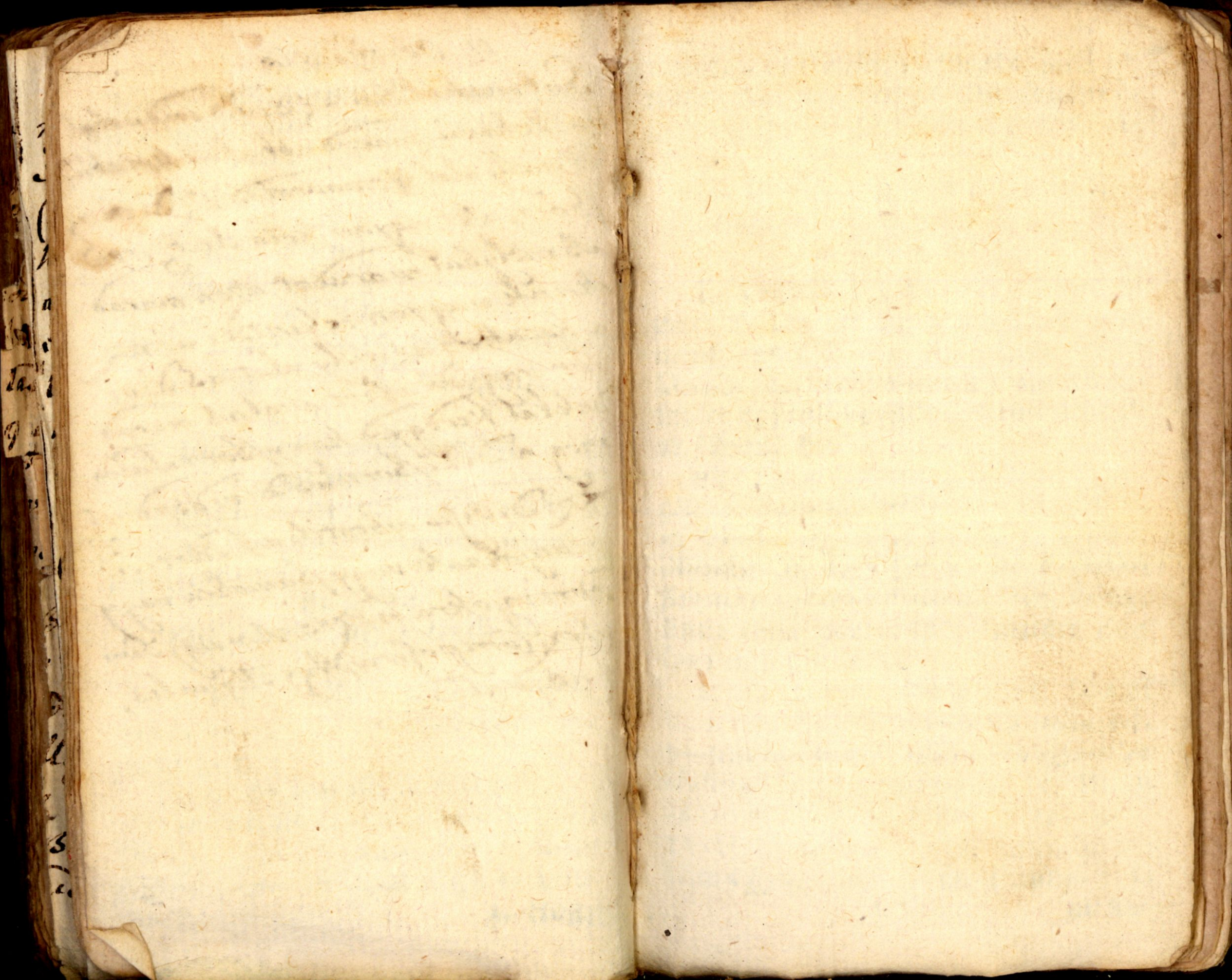
Semmi nem egvőbi; hanem valamely
summának egyenlő elosztása kilencz báron.
felyű nem menő résekre. It megk vancitk

A. Hogy

11 Observatio

Subtrahat'kan az dividendusból
ha Zalam marad abból a kotaból
a m. ly alól pomoreatod az divi-
sion, azt ugyan kota. Leitz irva
a m. lyból maradot, azon marad-
ékra vagyon tekinteti ahoz
a kotához az m. ly alatt a divi-
sor vagyon abirt a valas maras
dektal kerogy. d hany'sor talalod
m. y a divi'sor a's dividendush
az Divisio optatik a's Partici-
pationnak. vagy Barokra vagy
Portiojokra n. 20. Am ugy Sim-
plex Composita, Igy Aequalis,
Inequalis.

i. Hogy az Divisor kilenczen felül ne
 mennyen. ii. Hogy a' Dividendus e-
 gyenlőképpen oszollyon el a' Divisorj-
 ra, ut:

$$\begin{array}{r} \text{Divid} - 8 \ 8 \ 0 \ 4 \ 8 \ } \ 11006 \\ \text{divis.} - 8 \ 8 \ 8 \ } \\ \quad 8 \ 8 \ 4 \ 8 \ } \end{array}$$

Ez végben vit Divisio, Simplex:
 mert a' Divisor kilenczen felül nem
 ment, mely a'—8. Aequalis: mert a'
 Divisornak, (scil: 8—nak) minden ré-
 szeire egyenlőképpen determinálódik
 az 88048. &c.

NB. Ezt a' simplex aequalis Divisiot, ele-
 gedendőképpen declarallják, és tanítják az
 az fellyeb meg jedzet közönséges Regulák.
 Annakokáért, hogy specific több Regulákat
 Babunkennek demonstrálására, nem Bukség:
 Entia enim præter necessitatem non
 sunt multiplicanda.

2. Az Simplex inæqualis: Semmi
 nem egyéb; hanem valamily summának,
 9—felül nem meno Divisorra való egyenetlen
 elosztása. It meg kívántatik. i. Hogy
 az Divisor felül ne mennyen az—9
 ii. Hogy az summa nem egyen 0, ha-
 nem egyenetlen képen oszollyon el

ut: három Atyafiaknak vagyon in sum-
ma flor. 7735; de ez summából az
első rész: —4—részt; az második: 2
—részt; a' harmadik rész: csak egy
részt.

I—	Atyafiak:	4	7735	1105
I—		2	77	7
I—	Részek	1	77	35

Ad—7—do sic:)

1105	1105	1105	
4	2	1	&c.
4420	2210	1105	

Ez Példában, a' ki—4—részt vőtt,
jutott annak: flor. 4420. A' két rész
vévőnek: flor. 2210. Az egy rész vé-
vőnek portioja: flor. 1105.

Regula Speciales Divisionis.

I. Reg

Ebben az *inequalis Divisionis*ban, az részek
computatiának, és computáltatván, az iras-
sok a' *dividenda summa* alá, a' mennyire az
részek mennek, s' azzal *dividáltassék* a' sum-
ma, ut: in exemplo modo dato.

Ebben a' példában az *Regulat* im így
demon:

demonstrálom. Az Atyafiak hármak
 az első vőst—4—részt, mely részt al-
 tal ellenben töttem a' részt vevővel.
 Az második: 2 részt; ezt is szintén úgy
 helyhez tettem. Végezetten az harma-
 diknak része, 1. ezzel is azt eseleked-
 tem a' mit a' többivel. Ezek így lévén,
 computáltam osztán az részeket, mely
 részek computativè tőltenek—7: és az
 az—7: töttem az Dividendus alá, a'
 azzal dividáltam, nem az—3—Atyafi-
 akkal. &c.

II. Reg.

Az a' summa, mely az Quotiensben ki jött
 azinaequaliter participantoknak részekkel multi-
 plicatassék külön-külön, és a' mire mégyen ki-
 nek kinek részével multiplicáltatott quotient-
 a' az része kinek kinek, ut: in exemplo mo-
 do declarato. Más példa,

Vagyon—3—kereskedő emberek-
 nek in summa: 99981—pénzek, eb-
 búl az első veszen—5—rész a' kettei,
 két két részt. Leírom így.

8—	5	99981	} 11109.
1—	2	999. 9	
1—	2	999. 81	

Resztvevők. Részek.
 (Partiū 9: additio)

Ímé ez

Imé ez példában az első Regula be-
 rént, a' —9— czel dividalék: mert az
 participánsoknak részek (computáltatván)
 annyira menének. Im már hogy meg
 tudhassam kinek kinek része külön mi
 legyen a' mi az qvotiensben kijött, azt
 multiplicálom kinek kinek részével, sic:

11109	11109	11109
5	2	2
55545	22218	22218

Visgállyuk meg már ez példát. Itaz
 Qvotiensben vagyon: 11109. Ennek el-
 sőben is subiciálám az —5:— mellyel
 multiplicáltván az Qvotiensben ki jött —
 11109; telék: 55595—re. Az után' az
 két két részfél is multiplicálám ugyan
 azon Qvotiensf, és lőn: 22218.

Observe hic.

Mikor az participánsoknak részek ilyen for-
 min vadsak, másfél, harmadfél, negyedfél, és
 rést, olyankor az részek minváltassanak frangal-
 tassanak, s' az fractio be-ent a' mire mennek
 computáltassanak, és az legyen Divisor, utin
 Reg. I. ut: két legényeknek vagyon in
 summa den 14497. de ebből az eg-
 gyik vezzen csak egy részt, az másik,
 harmadfelet.

Le i-

Le irom így:

I—	2	1 4 4 9 7	2071
Részvők.		7. 7. 7	
I—	5	1 4 4 9. 7	
Részek.			

(Partiū 7. add:)

Az observatio szerént lön ez az operatio: mert az elsőnek része egy léven csak, szakasztottam két felé. Az másinak része harmadfel, ebből csináltam (*per fractionem*) 5. mely mind ösve—7: es ez a Divisor. Így lévén a dolog, immár az frángáltator részekkel multiplicálom az quotient, s' az léfzen osztán kinek kinek része így:

2 0 7 1		2 0 7 1	
		5	
10355		4142	

It az harmadfel részt vevőnek portioja: 10355. Az egy részt vevőnek: 4142.

NB. Gyakorta az participánsok az ő semellyeknek samok szerént Simplex Divisora tartoznak, de az ő részek multiplicálván a Divisort, léfzen az exemplum composita Divisora való: ut:—5 vagy—6 Atyafiaknak akarnek

akárnék el osztani—6—v. 7—ezer fo-
rintokat; az első—5—részt, a' második
—6—részt &c. akarván venni ezek-
nek részeket ha computálnok, min-
gyárt a' composita Divisiora tartoznak
a' mának, meg haladván a' Divisor a'
kilenczet. &c.

II. A' Composita Divisio:

Semmi nem egyéb; hanem valamely sum-
mának az kilenczen felül menő Divisorával
el osztása.

Ez ismét:

Æqualis vagy Inæqualis.

I. az æqualis: Semmi nem e-
gyéb; hanem valamely summának kilencz
felül menő részekre egyenlő determinálása. Is
meg kívántatik. i. Hogy a' Divisor
felül járjon az kilenczen. ii. Hogy
egyenlőképpen oszollyon a' summa, a'
Divisorra. ut:

	0	0	
Den.	6	6	990
Divis.	3	3	333
	6	6	99

Ez Composita Divisio: mert a' Divi-
sor felül jár az—9—ezen; ugyanis,
33—it a' Divisor. *Æqualis*: mert min-
den fe-

Proba inæqualis Divisionis
Computalvan az inæqualit
ticulansoknak részeit, ha ki
az Divisa Summa jo aß Operatio

denfelé egyenlőképpen determináltat
tot az summa.

Reg. I.

1^a Composita Divisione nem mindenik-
kel szokunk kérdeni: *Dic quoties*; hanem
csak az elsővel bálkáz felöl; az *quotiens*ben
levő numerust pedig multiplicalljuk mindenik
elementumával a' Divisornak, a' *Promotio*is
mindenikkel cselekezzük. ut.

	0	
den.	8 8 1 7 6)	2004.
divis.	4. 4. 4 4)	
	8 8. 1 7 6)	

Ez a' *Divisio* a' *Regula* szerént így
lön: kérdeni: *Dic quoties*. Csak a'
balfelölvalo négyet kerestem az fe-
lettevalo *dividendus*ba; de multipli-
cáltam mind kettőt az *quoties*ben le-
tőt számmal, mely az—2: Annakután-
na az *promotio* következén, promo-
veáltam mind két elementumát a' *Divi-*
sornak scil. 4—4. *Promové*áltam pe-
dig egyik 4—az—6—alá; másikat az
—7—alá, csak által menvén az—0—
rán, és az—eggyen; (*juxta Reg. III. Ge-*
ner. Divisionis) mivel egyszer sem talál-
tam volna meg ezekben az—4. *Ugy*
prom.

promoveáltam mindazonáltal, hogy az
2—után irtam két—00: az quotiensbe,
mellyek az semminek jelei. Az után
4—17—ben kerestem, és meg talál-
tam 4—szer benne, &c.

II. Reg.

*Propter sequentem Divisionis majorem para-
tem, nem mindenkor találhatni meg a' Divi-
sor az Dividendusban annyiszor a' meny-
sér láttatik benne lenni. ut;*

$$\begin{array}{r}
 \text{den.} \quad \begin{array}{r} 00 \\ 9595 \end{array} \bigg| 505 \\
 \quad \quad \begin{array}{r} 19.19 \\ 95.95 \end{array}
 \end{array}$$

Ez fel jedzet példában a' dividendus
9595. Az divisor: 19. Írám annak-
okáért az summa alá a' Divisor így: az
—:1: a' 9: alá; az—9: az—5: alá és
osztán kérdven: *Dic quoties*: az—1: csak
magában gondolván, meg találhattam
volna a' —9—ben kilenczszor; de, *pro-*
pter sequentem majorem, seil: 9. találhat-
tam meg csak ötször. Az után multi-
plicalék így: ötször kilencz, 45, az—
5—tőle írák az—5: alá, Ismét így
pergalék: az—5: amaz fen maradot—4-
gyel,

Ha ki Salam. ly meg fizetendő
 mat akar felrendelni bizonyos
 számú emberre az Divisióval elly
 .n. Ugy egy Városnak kell in sum
 ma fizetnie flo: 686. den 40
 Vagy az Város 330 adofi-
 zettó gabda. mb. r. vallyon on
 eszik egy egy mb. r.

Den — 686 40 } 208
 33 330
 66 640
 2 40

Ez példán a mint lattyuk úgy lón
 a mint az B. Vagy az C. és
 kell egy egy mb. r. nek fizetni
 den. 208

208
 33
 6 24
 62 4
 68 640

gyel, 9. azt azért írák a° Dividendus-
 nak — 9: elementum alá. Az után sub-
 trahálek 5 — töt — 5 — bú; kienczes
 9 — bú, és marada mind két helyen —
 0 — 0. Ezek végben menven, promove-
 lam az Divisor.

Más példa.

Divid. $\begin{array}{r} 0 \\ 7 \overline{) 7290} \end{array}$ 405.
 18. 18 }
 7 2 9 0

Ez példában is így van az dolog: mert
 7 — ben — 1: (csak magában gondolván az
 1.) még találhattam volna — 7 — lzer;
 de propter sequentem nem lehet. &c.

I. Observatio.

Mikor az Dividendus kevesebb az Divi-
 sornál, nem lehet dividálni, hanem meg bő-
 vitte sek az Dividendus, s úgy dividáltsek
 ostan. v. g. 44 — legyeneknek va-
 gyon — 19 — aranyek it nem jut egy
 egy arany mindennek, hanem per mul-
 tiplicationem meg bővitem az aranya-
 kat, járátván egy aranyat den, 466.
 mely mégyen: 8854 pénzekre. El o-
 som már így.

$$\begin{array}{r}
 0.107 \\
 8854 \mid 201 \\
 4444 \} \\
 88.44 \}
 \end{array}$$

II. Observatio.

Mikor azt akarjuk meg tudni, ennyi, vagy amannyi forintokon hány aranyakat, vagy talleroakat lehet váltani, tudgyuk meg előben-
ni egy arany, vagy taller hány pénzekben
foly, és annyi pénzeket vessünk a' dividenda
summa alá, (Pro Divisore) s' azzal di-
vidállyuk a' summat. (de azt a' dividen-
da summat is pénzé tégyük) e—g. vagyon
egy pénz váltónak den. 8896, ad egy
aranyert: den. 444.

$$\begin{array}{r}
 01 \\
 8896 \mid 16. \text{ den:} \\
 4.444 \} 20.— \\
 88.8 \}
 \end{array}$$

Ita' meg mondot mod szerént élz-
borálam ez materiát. Eset azért ez meg
irt summaért numero—20—arany. ma-
rat: den. 16.

2. Az inaequalis Composita

Semmi nem egyeb; hanem valamely sum-
manak a' kilenczen felül járó Divisorra egye-
netlen

603	603	603	603	603	603
6	5	4	3	2	1
3618	3015	2412	1809	1206	603

Igy immár inæqualiter vagyon: mert
kinek kinek rézevel multiplicáltam az
quotient.

I. Reg.

Ha az participansok csak így lesznek: első
második, harmadik. &c. az Participansok le
írassanak egymás után, az részek által ellen-
ben, és az részek computáltván, a' mire
mennek in summa, az legyen a' Divisor. An-
nak után az előstván a' summát, a' quotiens-
ben lévő számmal multiplicáltassék kinek kinek
része. Vide Reg. simplicis inæqualis
utrasque. Ez mostan feljédzet Példá-
is ez Regula szerént való ugyan; de
lássunk más példátis sic:

		0	
I —	9	48216	2009.
I —	8	24. 24	
I —	3	48. 216	
I —	4		

(Add: 24 partiū)

Ez is még vagyon æqualiter, a' com-
putat

putáltatott részek szerént; de immár in-
 æqualiter így:

2009	2009	2009	2009
9	8	3	4
<hr/>			
18081	16072	6027	8036

Igy immár ez példa vagyon inæquali-
 ter, kinek kinek részével multiplicál-
 ván az Quotient.

II. Reg.

Ha már az Participánsok így léssnek: 5;—
 6;—15;—25—&c. az részt vévők leírassza-
 nak külön külön egymás után, a' részek is met al-
 tal ell-be, és ugyan azon Participánsok külön
 külön a' magok részekkel multiplicáltsanak.
 Annak utanna ugyan azon multiplicáltatott szá-
 mok ö utaltassanak, és az a' computáltatott sum-
 ma legyen Divisor. Továbbá, kinek kinek része
 multiplicáltsék az Quotientben ki jött számmal,
 ugyan azon sorrendben külön külön semely
 szerént az a' része, a' mire az Quotient megyen.
 vagyon 102—legényeknek: den.
 89998. de ebből—12—legények a-
 rnak venni részt: öt—öt kardra. 18.
 akar venni, —3—3 részt. 36. 2—2
 részt. Végezet, még is 36: 1—1 részt.

12 —	Részt vévők	— 5	Portion 10	— 60	Multiplie 10
18 —		— 3		— 54	10
36 —		— 2		— 72	partitio
30 —		— 1		— 36	

(Sic: Ad—222—aduo partium)

$$\begin{array}{r}
 \text{Divid} \quad \text{— } 889998 \mid 4009. \\
 \text{Divis} \quad \text{— } 222.222 \mid \\
 \hline
 888. \\
 19981
 \end{array}$$

Ez előntben adator példát im így
vintem véghez. Előben is le irám az
participansokat egymás alá úgy mint: 12:
18—36—36; es azoknak részeket által
ellenbe vellek, az mely részek 5: 3: 2:
1. Az után multiplicálám az partici
pansokat az magok részekkel sorogon
ként, a' mint az előntben adator péld
daban látsyuk; Az részek edig per mul
tiplicationem telének: 222—re, s azt tör
tem az Dividena alá, a' mint látsyuk. Ez
így leven, még ez a' divisio vagyon
csak aequaliter; azért, azt kell immár cse
lekedni, hogy inaequaliter kinek kinek
része determinandgyek sic

4009	4009	4009	4009
5	3	2	1

20045	12027	8018	4009
-------	-------	------	------

Ez feljöttet tábla szerént immár, an-
nakis végére mentem, mi jut külön
külön személy szerént az *in aequaliter par-*
ticipansoknak. Az mely seregbeli k an-
nak kért vésznek: 5—5—rész, jut ab-
bá az seregben minden legénynek kü-
lön külön den: 20045. A' mely seregbe
vésznek: 3—3—rész, jut ot minden se-
melyre, den: 12027. A' kik vésznek
ke két részt, azoknak portiojok mind
külön külön, den: 8018. A' kik egy
egy részt, den: 4009 &c.

Obserua.

Mikor valamely párticipánsoknak
seregenként kell kiadni részeket, ak-
kor így cselekedgyél. A' mi egy személy-
nek része azt a' részt *multiplica* ugyan azon
sereggel az melyben mindannyi vészen. mint:
Vagy on — 125 — Fülök vitézeknek in
summa flor. 80936 nyereség; de ebből
a' summa bul, 6—vészén részt—5—5—
kardra: 12: 4—4—re: 24: 3—3—12; 35:
2—2—re. Végzetre, 48: vészén csak
D.2 egy egy

egy egy részt: Ez példával a' helyen
megirt 11. Regula szerént cselekedem
elsőben ilyen módon:

Le — 125 — gények.

6	—5	—30	—
12	—4	—48	—
24	—3	—72	—
35	—2	—70	—
48	—1	—48	—

(Computa: 268 : sic:)

Divid.	—	80936	302
		268	
		268	
		804	
		536	

Ezt el osztám, az multiplicáltatott ré-
szeket csinálván Divisorrá, melyek
computáltak, lőnek: 268. Immár
kinek kinek részét determinálom in-
aequaliter így:

302	302	302	302	302
5	4	3	2	1
1510	1208	906	604	302

Ez táblácskanak determinatioja sze-
rén

rént. It még csak egy egy legénynek
vagyon része külön külön előnkben
adva. Ugyanis, az mely seregben, s—
s— részt vesznek, azon seregben egy
egy személynek jut, flor. 1510. Az
többinek is mint jut kinek kinek része
szerént, az táblácskában látsyuk. Im-
már, az observatio szerént, egy egy
seregnek mi légyen része, azt deter-
minálok ilyen módon.

D3

Egy Be-

Egy személy része.	egy szem. része.	egy szem. része.	egy szem. része.	egy szem. része.
1 5 1 0	1 2 0 8	9 0 6	6 0 4	3 0 2
Sereg. 6	Sereg. 1 2	Sereg. 2 4	Sereg. 3 5	Sereg. 4 8
9 0 6 0	2 4 1 6	3 6 2 4	3 0 2 0	2 4 1 9
Sereg része.	1 2 0 8	1 8 1 2	1 8 1 2	1 2 0 8
	1 4 4 9 6	2 1 7 4 4	2 1 1 4 0	1 4 4 9 6
	Sereg része.	Sereg része.	Sereg része	Sereg része.

Ez példászkában immár seregenként vagyon ki mutatva az rész mindenféle
 Ugyan az, a' kik—6—vadnak egy seregben, azoknak részeik seregeket in summa
 flor. 9060. A' kik—12—vadnak, azoknak ismét részeik: 14496. *Uc.*

Vide ordine in tabella.

Probá:

Probája a' Divisionak.

A' Quotiensben ki jött numerus multiplicáltassék a' Divisorral, és ha annyira megyen per multiplicationem mint a' summa mely dividáltatott, jó az Divisio. (NB. Ha mi közre marad, azt is kell adjiciálni) ut: multiplicálom az fellyeb leirt exemplumot, sub Reg. i. sic:

Qvo — 2009 — tiens.

Divi — 24 — sor.

8036

4018

48216

It multiplicálom az quotiensben lévő 2009:—24—gyel, és ki jöve az Dividendus, scil. 48216, ergò bene.

A' seregekre valo el osz.

tásnak Probája ez.

Egymás alá le irassanak az seregeknek részek, (scil. valami egy egy seregnek jutot külön külön) az után computáltassanak, és ha annyira mennek mint az Divisa summa, jó az Divisio seregekre is, ut in exemplo modo dato, sic:

D4

9060°

9	0	6	0
1	4	4	9
2	1	7	4
2	1	1	4
1	4	4	9

Com—8 0 9 3 6—purus.

Ez az operationis jo: mert per Additionem ki jöve az Divisa summa, scilicet: 80936. Sic in cæteris.

REGULA DE TRI.

Ez Regula nem egyéb; hanem, három rendbéli numerusoknak egymás után való le tételések; az két végsőknek egy mással való multiplicáltatások; és az elsőnek az multiplicatort két utolsókra való el osztása. juxta hoc: Postremos auge: per primum divide factum.

Végsőket sokasíts: az elsőn oszd el a dolgot.

NB. Regula de tri: hoc est: Regula talis, quæ de tribus numeris quartum exurgere, & pululare docet.

It meg kívántatik: I. Hogy egymás után tételjenek három rendbéli numerusok. II. Hogy az két végsők jobbkéz felől egymással multiplicáltassanak. III. Hogy az első el osztsa az egymással multiplicatort két utolsókat. Ez így lé.

igy lévén, a' mi leszén osztán az quo-
tiensben, az a' szám az mellyet kere-
sünk e.—g. Vehecek—5—tyukmo-
nyakat: den. 2; hát—520—hogy ve-
hecek? Le irom így:

5—2—5 2 0. R. 208.

Postremus au—2—ge:

1 0 4 0 | 208.

Per primum divide—5. 5 }—factum.

1 0. 4 0 |

Az meg mondott mod szerent labo-
rálék ez példában: mert elsőben is írek
egymás után három rendbéli numeru-
sokat, sic: 5—2—5 2 0. Az után a'
ket utolsokat multiplicálám. Továb-
bá, az elsővel úgy mint az—5—tel
dividalek: jött azért a' Quotienben ki,
den. 208. ennyin esik annakokáért—
520—tyukmony.

I. Reg.

Ebben a' Regulában mindenkoron egyne-
művek legyenek a' két Belső; a' középső pe-
dig különböző legyen: ut: ket pár ökrö-
ket el a' hatok 47—tal éreken; hát
48—hogy adhatok el?

2—47—48. R. 1128.

48

3 7 6

1 8 8

1

2 2 5 6 } 1128.

2.2.2. 2 }

2.2.4. }

1 6 }

Ez példában, az Régula szerént va-
gyon a' materia: mert az két szélső nu-
merusok (scil. 2:—48) egy neművek,
ugy mint, öklök; az középső pedig
külömb nemű: mert taller. &c.

II. Reg.

A Divisio közben ha mi közre marad, az
minuált. ff. k, es ujjobban ugy dividáltassék u-
gyan azon Divisorral, ut: 4—forintokon
vehetek—7—kőből bort, hát—38—
forintokon hányat lehet venni?

4—7—38— R. 6 6.

Proftremos au—7—ge.

2 2 } 2.

2 6 6 } 6 6—

Per primū 4 4 } —divide factum.

2 4

2 4

Eze

Ez előnkben adatot példában jöve
kia' *qvatiensben*—66—kőből bor, ma-
radá még fen: 2: kőből. Ezt immár
nem lehet dividálnom ugyanazon Di-
visorral scil. 4—gyel: mert 2—ben—
4—egyszer sem találom meg; melyre-
nézve, kell frángálnom az—2: az kő-
ből bort icczévé tészem azét (egy kőből-
ben lévén 16—icze, scil: *consuetudine Gyom-
gyosná*) sic:

icze—3 2 } 8.
4 }
3 2 }

A' mint láttuk, esik még—8—ic-
cze bor az —6 6— kőből melle &c.

I. Observa.

Mindenkor a' középső dividáltatik; azért
abbul is marad közre mindenkoron, ut: in
exemplis positus

II Observatio.

Mikor ilyen példa fordul előnkben ezen az
Regulán: Egy sing barfont veheték den. 1365.
hogy esik hát egy fertály? Ilyenkor tetes-
sék a' sing fertallya, sic:

Fertu — 4 — I 3 6 4: — I. R.

I

I

I 3 6 4 | 341

4. 4. 4 |

I 2

I 6. 4 |

It az observatio szerént lön az ope-
ratio: mert az egybül csinálék — 4: fer-
cál: és osztán azzal dividálék. Ezek
azért egy fertály: den. 341. &c.

III. Observa.

Hogy ha még is ilyen materia occurrál: 20
— sing Angliai postot vöttem — 47 — aranyo-
kon, egy sing vagy fertály hogy elee ben-
ne? Illyenkor az arany tetteffek pénzé, s' egy
vigyed véghez az előben adatot materiát, s'
peldát. Erre ki ki magátul is tud exem-
plumot formálni. &c.

Probája ez Regulának.

Az mint a' Regula szerent vala di-
spónálva az pelda, az Probában immár
más módon légyen. Az mely nume-
rus annakokáért jobfelől volt, bal fe-
lől; cs az mely balfelől volt, jobfelől
becsülék; az grovensben levő, középre.

Ezek

Ezek így lévén: *Postremus auge*, ez dispositio tzerént is, és ha ugyan azon summa jő ki, az mely annak előtte ki jött vala a' multiplicatio közben, jo az operatio: ut: Az Definitio után tétet ilyen példa:

5 — 2 — 520 — 2. — 208. Ezt megfordítom így: 520 — 208 — 5. It is

Postremus auge sic:

520 — 208 — 5

5

10 ez az — 1040 — operatio:

mert ugyan az jöve ki most is, az mely annak előtte, scil: 1040. It ismét tovább megyek. *Per primum divide factum.*

1040) 2.

520 }

1040 }

It nem elegendem még eddigvaló munkálkodással; hanem el oltam az elsővel (scil: 520 —) azon summás, és ki jöve az a' mi annak előtte közepén vala (scil: 2.) azeri jo ez az operatio minden kecségnélkül, &c.

NB. Az Divisionnak közönséges Reguláján isbintén ugy meg lehet próbálni munkánkat, ha jő vagy nem, ut:

C 7 7

208 3

It multipli—1040—calám az quo-
tiensben levőt (scil: 208) az Divisor-
ral (scil: 5) és kijöve a Dividendus.
(scil: 1040) azért jo és igaz eza Di-
visio. Sic in ceteris.

NB.

A ki másnak akarja ez munkácskat practi-
zálni, az oda fel le tött, metho-
dust observállyá az practizá-
lásban.

B E R É K E S Z T E S.

Már Isten hozzád barátom olvaso,
Már Isten hozzád tanulni akaro,
Ez csekély Munkát ne légy rágalmazo.
Légy egészségben.

Ennyit ígirt volt előljáro levél,
Ezzel HAZ ANKE AN meg éri: kiczerét,
Szamlát, ad, vesßen, nagy summakat oszt el.
Légy egészségben.

I S T E N S E G E D E L M E B Ű L
V E G E. Aug. 103

NB. 1019

NB. Iol lehet igyekéztünk rajta, hogy
 semmi vétek, és hiba ne essék a' nyom-
 tatás közben ez *DISPOSITIO* CSK *AB AN*;
 mindazonáltal tellyességgel el nem tá-
 voztathattuk, hogy fogyatkozás ne
 esset volna munkánkban; azért, a' mel-
 lyek szenvedhetetlenebbek volnának,
 im ezek:

*In vers. M. D. Sem Iob. K. Hoc tibi Ge-
 lege: Hic tibi.*

ELSŐ SPECIES.

*In II. Reg. vagyon következő, de
 olvasd: következők. Sub Reg. ead-
 dem in vers. Indè per ES reliq: &c. expun-
 do ante ES—commatè, intellige: m. II.—ES.*

MÁSODIK SPECIES

*Sub I. Reg. 5 8 1 8—az elementu-
 mokat így— 3 1 6—ird egymás
 2 5— ala.*

---

6 1 5 9

---

*Sub IV. Reg. a' pel—den. 26500
 dat így tegyed. den. 70520
 den. 81536*

Sum—1 78556 ma.

---

*Sub V. Reg. Az NB—ben vagyon:
 6625—den. de kell lenni: 66825.*

Harmadik

HARMADIK SPECIES.

Sub II. Reg. az—1674—subtrahens
ben az—5—mellet 145.9 comma legyen.

Sub V. Reg. in parenthesis, az—7—
elől, mely vagyon így: 17—el töröl-
vén az—1:—legyen csak maga az—7.

Sub VI. Reg. vagyon: subtraháltak;
olvasd: subtrahálhatok.

Sub eadem. Az—2—mellé—657—
írd commát a' mint it lá—2,93—
god.

Az I. Probában az—80000—alak
vagyon ilyen példa. 9,5,9,6,3: olvasd
így: 6,5,9,6,3.

NEGYEDIK SPECIES.

Sub II. Reg. így—443—írd az
pel—42—dat.

886

1772

18606

ÖTÖDIK SPECIES.

Az közönségesen—3—Requisitum,
után el maradot Quotienten keresed ez
ilyen: | lineakat a' Dividendus után
mindenütt.

Ezek

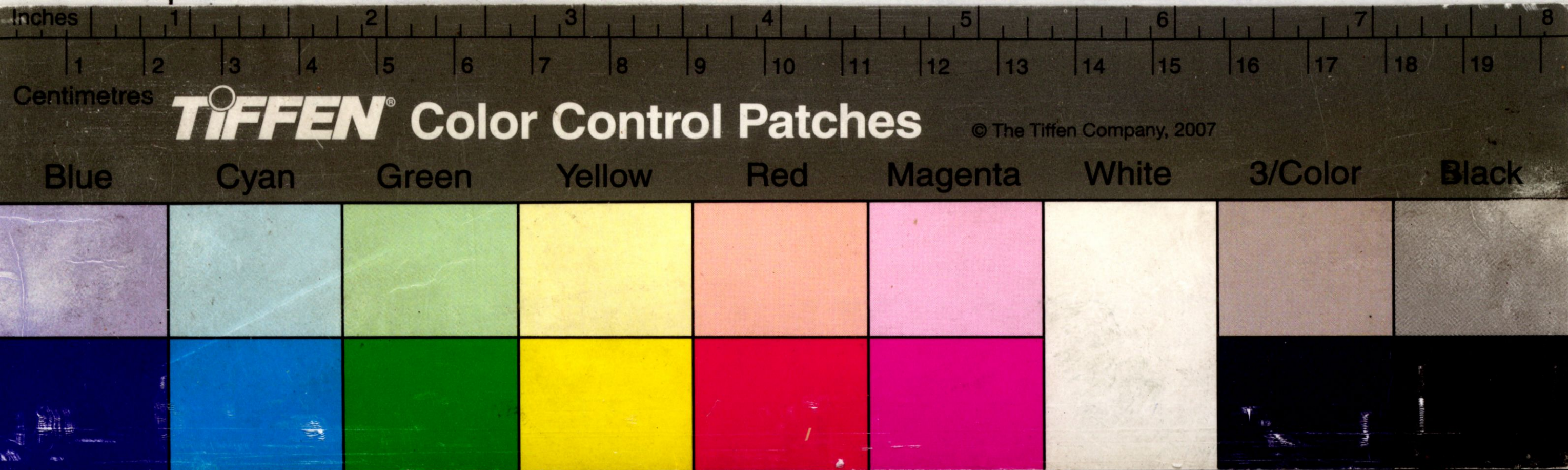

Ezek az nagyobb defectusok, ha hol ápa-
 probak occurralnak, azokat könnyen el-
 tudgya a' kegyes olvasó igazítani: mert
 ugyanis; vagy csak egy betűmásképp el-
 (az mely mind azonnaltaligen ritkán lőtt)
 vagy a' betűk néhol homályoslon jöt-
 tek és lácczanak; vagy lineák maradtak
 ki: a' mint az Subt: az—II. Reg. alatt,
 az 1273 után. Ísmét: az—V Regula
 alatt, az 2262 — után. Az mult: az—VII.
 Reg. után való observatióban, az—6975
 után. Es az Reg. Pignorum—ban, az—
 64—után. Továbbá, az I. Probában,
 az: 2052760—után. A' Divisióban, az
 simplex in aqualis II. Reg. után-
 való observatióban, az—10355 | 41
 42 | felifelől, &c.

Az Erratáknak V E G E.

Ezek az nagyobb *defectusok*, ha hol ápró-
bak *occurralnak*, azokat könnyen el-
tudgya a' kegyes olvasó igazítani: mert
ugyanis, vagy csak egy betűmésért eset;
(az mely mind azonnaligen ritkán lott)
vagy a' betűk néhol homályosson jöt-
tek és lácczanak; vagy lineák maradtak
ki: a' mint az Subr: az—II. Reg. alatt,
az 1273 után. Ilmét: az—V Regula-
alatt, az 2262 — után. Az mult: az—VII.
Reg. után való *observatióban*, az—6978
után. Es az Reg. *Pignorum*—ban, az—
64—után. Továbbá, az I. Probában,
az: 2052760— után. A' *Divisióban*, az
simplex in aqvalis II. Reg. után-
való *observatióban*, az—10355 | 41
42| felifelől, &c.

Az Erratáknak V E G E.

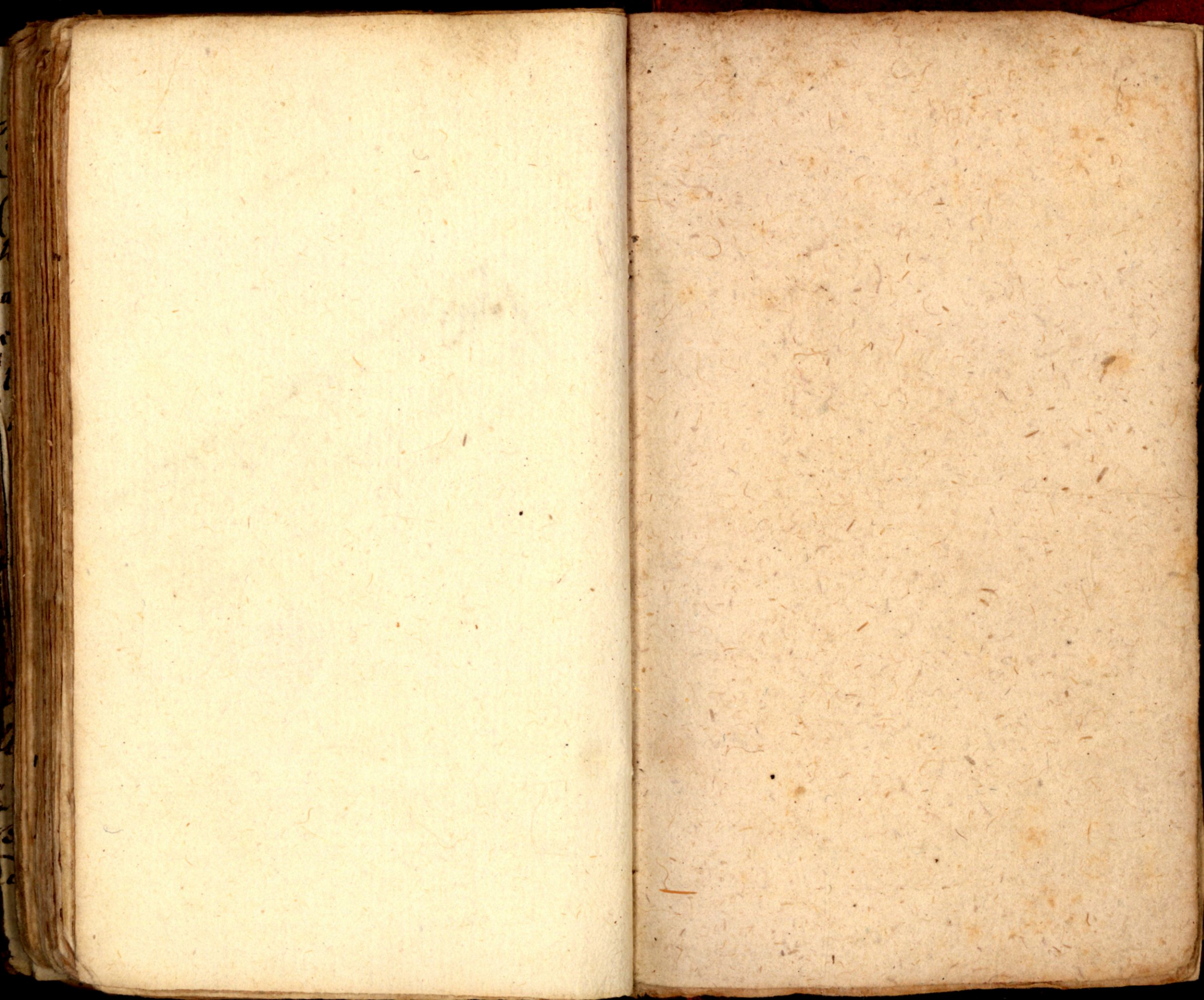

B. G. State of Ohio
 - Kola - Knaptona

~~Quia~~ mīdē mē r hāzūg coak aſ dñ
19aſ

Carceris eradis maciem sed
mandi. fennam

